

ΕΛΛΗΝΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ

Α Γ Ω Γ Η

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

- ❖ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΜΦΥΛΩΝ ΤΑΥΤΟΤΗΤΩΝ (ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΑ)
- ❖ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΞΟΥΣΙΑ. ΟΤΑΝ ΘΑ ΞΑΝΑΒΡΕΞΕΙ ΑΓΑΠΗ
- ❖ ΟΙ ΜΟΡΦΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΩΣ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΙ ΡΟΛΟΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ
- ❖ ΠΑΙΔΕΙΑ: ΑΓΑΘΟ ΠΟΛΥΠΤΥΧΟ ΚΑΙ ΠΟΛΥΣΗΜΑΝΤΟ
- ❖ Ο ΕΛΛΗΝΑΣ ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΧΘΕΣ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ
- ❖ Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΑΛΛΟ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΜΑΣ
- ❖ ΩΔΗ ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ ΤΗ ΜΝΗΜΗΣ ΕΓΚΩΜΙΟΝ

Περιεχόμενα

60

ΣΧΟΛΙΑ.....57

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΜΦΥΛΩΝ ΤΑΥΤΟΤΗΤΩΝ (ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΑ)

Τοῦ κ. *Ιωάννη Μαρκότση*.....60

ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΞΟΥΣΙΑ

Τοῦ κ. *Ἡλία Λιαμῆ*66

ΟΙ ΜΟΡΦΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Ἡς κ. *Εὐαγγελίας Τσαγκαρλῆ-Διαμάντη*.....70

Ἡ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΑΛΛΟ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΜΑΣ

Ἡς κ. *Πέλης Γαλίτη-Κυρβασίλη*76

ΠΑΙΔΕΙΑ: ΑΓΑΘΟ ΠΟΛΥΠΤΥΧΟ ΚΑΙ ΠΟΛΥΣΗΜΑΝΤΟ

Τοῦ κ. *Δημητρίου Μπράνη*.....78

Ο ΕΛΛΗΝΑΣ ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΧΘΕΣ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ

(Κ.Δ.).....81

ΩΔΗ ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ Ἡ ΜΝΗΜΗΣ ΕΓΚΩΜΙΟΝ

Τοῦ κ. *Βασίλη Φαρμάκη*.....83

ΠΕΤΡΑΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΤΡΟΦΗ

Τοῦ κ. *Ἀθανασίου Ἰ. Αναστόπουλου*.....84

ΕΙΔΗΣΕΙΣ.....86

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ.....87

70

76

ΕΛΛΗΝΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ **Α Γ Ω Γ Η**

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Όργανο τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐκπαιδευτικῶν Λειτουργῶν
Ἐγκριμένο ἀπό τό Ὑπουργεῖο Παιδείας. Ἀριθμός Ἐγκρ. 1717/15.2.1952
Ἰδρυτής: **Ἰ. Θ. Κολιτσάρας** (†1989)

Ἐκδότης - Ἰδιοκτῆτης: **Χ.Ε.Ε.Α.**

Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήνα, Τηλ.-Fax: 210 32.27.100

Ἐπεύθυνος σύμφωνα μέ τό νόμο καί ἐπιμελητής ἐκδόσεως:

Ἰωάννης Μαρκότσης, Διαγόρα 35, 153 44 Γέρακος, Τηλ.: 210 66.12.399

Διευθύνεται ἀπό Συντακτική Ἐπιτροπή

Δημιουργικό - Ἐκτύπωση

«**Λυχνία Α.Ε.**»

Ἀνδραβίδας 7, 136 71 Χαμόμυλο Ἀχαρνῶν

Τ. 210 3410436, F. 210 3425967 • www.lychnia.com, info@lychnia.com

Τιμή τεύχους **1,50€**

Ἐτήσια συνδρομή: Ἐσωτερικοῦ-Κύπρου 10€, Ἐξωτερικοῦ 20€ • 25\$

Ἀθήνα - Ἰούνιος 2017

ΟΔΗΓΙΕΣ: Ἐπιστολές, συνεργασίες, ἐπιταγές, βιβλία καί ἄλλα ἔντυπα νά στέλνονται στό γραφεῖο
τῆς Χ.Ε.Ε.Α., Καρύτση 14, 10561 Ἀθήνα.

• Τό Γραφεῖο εἶναι ἀνοικτό κάθε ἐργάσιμη ἡμέρα ἀπό 9 π.μ. ἕως 1 μ.μ.

Τεύχη τοῦ περιοδικοῦ πωλοῦνται στό βιβλιοπωλεῖα τῆς «ΖΩΗΣ» στήν Ἀθήνα καί σέ ἄλλες
ἐπαρχιακές πόλεις, καθώς καί στό γραφεῖο τῆς Χ.Ε.Ε.Α. στήν Ἀθήνα.

• Ἡ δημοσίευση τῶν ἀρθρῶν ἐγκρίνεται ἀπό τή Συντακτική Ἐπιτροπή. Μή δημοσιευμένα
ἄρθρα δέν ἐπιστρέφονται. Ἡ Συντακτική Ἐπιτροπή διατηρεῖ τό δικαίωμα νά συντομεύει τά
κείμενα ἢ νά δημοσιεύει τμηματικά τά μακρά κείμενα. Γι' αὐτό πρέπει τά ἀποσπασμένα
ἄρθρα νά μῖν υπερβαίνουν τίς 6-8 σελίδες. Στό περιοδικό δημοσιεύονται ἐργασίες σχετικές
μέ θέματα Παιδαγωγικῆς καί Διδακτικῆς, ἀλλά καί μέ ἱστορικά ἢ ἄλλα ἐπίκαιρα θέματα.
Όσοι θέλουν παρουσίαση τοῦ βιβλίου τους, παρακαλοῦνται νά ἀποστέλουν δύο ἀντίτυπα,
ένα γιά ἀπλή ἀγγελία καί γιά τή βιβλιοθήκη τῆς Ἐνώσεως καί ἄλλο γιά τόν μέλλοντα νά
κάνει τήν βιβλιοπαρουσίαση. Ἡ Συντακτική Ἐπιτροπή ἔχει τό δικαίωμα νά μῖν ἐγκρίνει
τή δημοσίευση βιβλιοκρισιῶν γιά βιβλία ἄσχετα μέ τό περιεχόμενο καί τή γραμμή τοῦ
περιοδικοῦ. Τήν εὐθύνη γιά τά δημοσιευμένα κείμενα φέρουν οἱ συγγραφεῖς τους.

«...Ἀποτελεῖ πολύτιμον προ-
γονικήν κληρονομίαν ἢ παι-
δεία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων
τῶν ὁποίων ἡμεῖς σήμερον
εἴμεθα ἀπόγονοι.

Ἄλλ' ἐκεῖνο τό ὅποσον ἔδωσε
μεγάλην ἀξίαν εἰς τόν θησαυ-
ρόν μας αὐτόν καί τόν ἔκαμε
ὄντως ἀνεκτίμητον εἶναι ὁ
χριστιανισμός, αἱ ἀλήθειαι τās
ὁποίας ὁ Κύριος διεκήρυξεν, οἱ
δέ Ἀπόστολοι καί ὁ ἅπ. Παῦλος
εἰδικώτερα, μετέφερε πρός
τόν ἑλληνικόν λαόν. Αὐτάς τās
ἀρχάς καί ἀληθείας ὁ ἑλληνικός
λαός τās υἰοθέτησε, τās ἔκαμε
πρόγραμμα τῆς ζωῆς του, τās
συνέδεσε μέ τήν παιδείαν του,
ὥστε νά ἀποτελεσθῆ ἡ Ἑλλη-
νοχριστιανική Παιδεία, τήν
ὁποίαν πάλιν ὁλος ὁ κόσμος
θαυμάζει καί διά τήν ὁποίαν
καί ἡμεῖς πρέπει νά καυχώμε-
θα τήν κατά Θεόν καύχησιν.
Αὐτόν τόν θησαυρόν πρέπει
νά τόν γνωρίσωμεν καλύτερα
καί βαθύτερα, διότι διατρέχει
κίνδυνον ἰδίως εἰς τās ἡμέρας
μας. Ὅπου θησαυροῖ ἐκεῖ σο-
βοῦν καί οἱ λησταί, πολλοί τῶν
ὁποίων παρουσιάζονται καί
ὑπό το προσωπεῖον τοῦ φίλου».

Ἰωάννης Κολιτσάρας,
Στά: Πρακτικά Θ' Παιδ. Συνεδρίου
«Τά ἑλληνοχριστιανικά ἰδανικά
εἰς τήν Παιδείαν μας,
ἐκδ. ΧΕΕΑ, Ἀθήναι 1964, σελ. 4.

Η ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΑΙΤΙΕΣ ΤΗΣ

I. Η πολυετής κρίση που διέρχεται η χώρα μας, έχει γίνει αιτία συγγραφής πολλών δεκάδων βιβλίων, η αιτία σύγκλησης πολλών συνεδρίων και ημερίδων, ενώ καθημερινά προστίθενται «βαθυστόχαστες» κομματικές προσεγγίσεις σε τηλεοπτικές και ραδιοφωνικές εκπομπές. Όπως στις κατ' ιδίαν συζητήσεις όμολογείται, όλα τα παραπάνω, αν μπορούσε κάποιος να τα «στίψει» επισημησιακά, δεν θα έβγαζε μιιά γουλιιά νεροϋ.

Όλοι έστιάζουν στην έπιφάνεια, στην οικονομική κρίση, την έλλειψη ανάπτυξης και της μη εισροής κεφαλαίων για επενδύσεις. Μετρημένοι στα δάχτυλα της μιās χειρός είναι όσοι τολμοϋν να διαφοροποιηθοϋν και να έπισημάνουν, ότι στην οϋσία δεν έχουμε κρίση οικονομίας αλλά κρίση αξιών, που στην οϋσία είναι κρίση Παιδείας. Έκει είναι τό έλλειμμα μας. Μιιά Παιδεία που δεν κατάφερε να μπολιάσει στους μαθητές, κυρίως μετά την λεγομένη «μεταπολίτευση», με τίς μεγάλες, διαχρονικές και πραγματικές αξίες της ζωής. Ένα στην οϋσία «άποεθνοποιημένο» σχολείο, ένα στην οϋσία «άποκοινωνικοποιημένο» σχολείο, έδωσε στον κοινωνικό ίστό, πολίτες που κοιτοϋν μόνο τους έαυτούς τους και την παντί τρόπο έπίτευξη της προσωπικής τους έπιτυχίας, άδιαφορώντας στην καλύτερη περίπτωση ή ποδοπατώντας στή χειρότερη, όποιον βροϋν μπροστά τους.

II. Αυτό φαίνεται κυρίως στην συζήτηση για την φυγή των ίκανών και των πτυχιούχων «λαμπερών» σχολών όπως της Ίατρικής, του Πολυτεχνείου και άλλων ειδικών σχολών

και τμημάτων, γιατί έδω, στή χώρα μας, δεν βρίσκουν εργασία και άμοιβές αντίξεις των προσόντων τους. Και ποιοί τά σχολιάζουν; Αυτοί που δίνουν στους γιατρούς μισθούς πείνας, σε εκπαιδευτικούς με δέκα χρόνια ύπηρεσίας μισθούς κάτω των 1.000€, σε οικονομολόγους μισθούς που δεν ξεπερνούν τά 800€ και πολλά παρόμοια. Έδω λοιπόν είναι η κρίση αξιών. Και σχετίζεται με τό έρώτημα, τί σοϋ προσφέρει ό εργαζόμενος. Και με βάση αυτό ποιά είναι η δίκαιη άμοιβή του. Αλλά, όλοι καλύπτονται πίσω από αυτό που κατηγοροϋν. «Τόσα τους δίνουν και οί άλλοι, ό τόπος είναι γεμάτος από άνθρωπους με τά ίδια προσόντα»..., όποτε είναι η χρυσή εϋκαιρία της έκμετάλλευσης. Όμως η έκμετάλλευση του ίκανού έπειδή σε έχει ανάγκη, είναι πρόβλημα οικονομίας ή πρόβλημα αξιών και Παιδείας;

Γι' αυτό νομίζουμε πώς όταν οί σοφές κεφαλές που ρυθμίζουν τά πράγματα, ξαναγυρίσουν στα πραγματικά αξιακά πρότυπα που θά έπρεπε να μας δώσει η έλληνική και χριστιανική Παιδεία, και βάλουμε σε πρόγραμμα του λοιπού να μας δίνει, και όταν απομακρυνθοϋμε από τίς διεθμιστικές και «οικονομικίστικες» θεωρίες, που βλέπουν τον άνθρωπο άπρόσωπα, σαν μονάδα παραγωγής και κατανάλωσης, ίσως προλάβουμε πριν την μεγάλη καταστροφή, να αντίστρέψουμε την πορεία μας.

ΟΙ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ - ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Η εξέταση των μαθητών του Γυμνασί-

ου, για την προαγωγή ή την απόλυσή τους μόνο σε τέσσερα μαθήματα, βρήκε πολλούς αντιθέτους και κάποιους συμφωνούντες.

Ξεκινάμε από τους δευτέρους. Για μια ακόμα φορά η πολιτική ήγεσία του Υπουργείου Παιδείας διαλύει την Παιδεία, αντιπαρέχοντας ως αντίδοτο λιγότερη δουλειά στους εκπαιδευτικούς –για λόγους κοσμιότητας και ευγενείας δέν λέμε αεργίας– για να εξασφαλίσει συναίνεση. Έχει γίνει πολλές φορές στο παρελθόν και θυμίζουμε την αντί αύξήσεων μείωση των εβδομαδιαίων ωρών διδασκαλίας που σε ειδικές περιπτώσεις έφταναν τις 11 εβδομαδιαίως! Έτσι οι

διδάσκοντες όλων των άλλων μη εξεταζόμενων μαθημάτων, θά δοκιμάζονται στην τάξη, αφού κανείς δέν θά δίνει πλέον σημασία στο ύπ' αυτών διδασκόμενο μάθημα.

Τό πιό σημαντικό όμως μέ τόν περιορισμό των μαθημάτων, είναι κατά την γνώμη μας ή μη εξέταση του μαθήματος των Αρχαίων Έλληνικών. Πρέπει δέ νά συνεκτιμηθεῖ καί τό ότι τά Αρχαία Έλληνικά, είναι μάθημα βαρύτητας στις Πανελλαδικές Έξετάσεις, στην Όμάδα Προσανατολισμού «Ανθρωπιστικών Σπουδών», την όποία όμάδα ακολουθοῦν περίπου οί μισοί μαθητές. Μιά παιδαγωγική άπάντηση-έπιχειρημα-

τολογία ἐκ μέρους τῶν ὑπευθύνων θά ἦταν καλοδεχούμενη ἀπ' ὅλη τὴν ἐκπαιδευτικὴ κοινότητα. Γιὰ τὸ πῶς δηλαδή, ἕνας μαθητῆς πού δέν πιέστηκε στὰ τρία γυμνασιακὰ ἔτη σπουδῶν του γιὰ νὰ ἀποκτήσει σέ βάθος γνώση τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν, θά μπεῖ σέ πρόγραμμα στό Λύκειο. Ἡ ἐνδεχόμενη καί βιαστικὴ ἀπάντηση ὅτι τὸ ἴδιο συμβαίνει καί μέ τὰ Λατινικά καί ἄλλα μαθήματα, παραβλέπει τὸ βάθος τῆς γλώσσας, καθὼς καί τὴ βαρύτητα τῆς. Καί βέβαια, σέ ἀντίθεση μέ τὰ Λατινικά, τὰ Ἀρχαῖα Ἑλληνικά δέν προσφέρονται γιὰ μεθόδους μηχανικῆς ἀπομνημόνευσης, οὔτε ἔχουν τὴν ἴδια ἔκταση διδακτέας ὕλης. Ἄλλωστε, ἡ παρακολούθηση τῶν βαθμῶν τῶν μαθητῶν στὰ Ἀρχαῖα Ἑλληνικά καί στὰ Λατινικά, ἀποτελεῖ τὴν πιό τρανταχτὴ ἐπιχειρηματολογία.

ΕΛΜΕ ΚΑΤΑ ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΗΣ ΕΚΠΟΜΠΗΣ

Μᾶς ἐντυπώσισε ἡ δυναμικὴ ἀντίδραση μιᾶς Ε.Λ.Μ.Ε. κατὰ τηλεοπτικοῦ προγράμματος τύπου reality. Πολύ θά θέλαμε νὰ συμφωνήσουμε μαζί τους. Πράγματι, ἂν ὅλα αὐτὰ πού ἐπισημάνθηκαν στὴν ἀνακρίνωσι συμβαίνουν ἢ θά συμβοῦν, ὑπάρχει μέγα πρόβλημα παιδείας καί παραδείγματος. Ἐμεῖς διαφωνοῦμε πρὶν τὴν καταγγελία

τους. Ἀλλὰ γιὰ νὰ βάλουμε τὰ πράγματα σέ μιὰ σειρά:

Οἱ καλοὶ συνάδελφοι, ἄλλες ἐκπομπές πού λανσάρουν τὴν ἴδια νοοτροπία, τὴν ὄντως ἀνθρωποφαγικὴ καί ἰδιοτελεῖ, δέν ἔχουν ἐντοπίσει στό τηλεοπτικὸ στερέωμα; Ἐκπομπές μέ ἔκδηλο τὸ σεξιστικὸ περιεχόμενο δέν ἔχουν ὑποπέσει στὴν ἀντίληψή τους; Ἐκπομπές ἀσυγκράτητων χυδαιολογιῶν καί χυδαιολόγων, ἐκμαυλιστῶν τῆς παιδικῆς καί ἐφηβικῆς ἡλικίας δέν ἔχουν δεῖ; Ἐκπομπές ὅπως οἱ παραπάνω, στίς ὁποῖες μάλιστα συμμετέχουν μαζικὰ μαθητὲς ἀπὸ Σχολεῖα (ἀλήθεια: ἄδεια Προϊστάμενης Ἀρχῆς εἶχαν;) ἔχουν παρακολουθήσει; Ἀντέδρασαν; Ἐξ ὧσων γνωρίζουμε ΟΧΙ. Ἄλλες ἐκπομπές πού ἐξευτελίζεται τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο καί ξεκάθαρα γελοιοποιοῦνται ἄνθρωποι καί τοὺς ἀσκεῖται ἰδιότυπο μπουλινγκ ἔχουν παρακολουθήσει;

Πολλὰ θά μπορούσαμε νὰ ρωτήσουμε. Τὸ θέμα εἶναι ἕνα. Ἀποσπασματικὴ ἀντιμετώπιση τῆς ὁποιασδήποτε συμπεριφορᾶς δέν βοηθᾷ. Μετὰ χαρᾶς θά συστρατευόμαστεν σέ κάθε προσπάθεια διαμαρτυρίας ἂν αὐτὴ ἔθετε κανόνες ἀξιακούς, σταθεροὺς καὶ γενικοὺς. Μέ τέτοιο τρόπο ὁμως, ἀμνηστεύοντας ἀρνητικὰ πρότυπα καί σιωπώντας γιὰ τὴν διάλυση τῆς οἰκογένειας, γιὰ τὴν δομὴ τῶν διαπροσωπικῶν σχέσεων, γιὰ τὸ σεβασμὸ τῆς ζωῆς καί τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου, βρισκόμαστε σέ τελείως ἄλλη συχνότητα.

Ἵπενθυμίζουμε στοὺς συνδρομητὲς καί συνδρομητρίες τοῦ περιοδικοῦ μας, τὴν οἰκονομικὴ μας στενότητα. Παρακαλοῦμε δέ γιὰ τὴν κατὰ τὸ δυνατόν καταβολὴ τῶν συνδρομῶν στὰ κατὰ τόπους βιβλιοπωλεῖα τῆς «ΖΩΗΣ» ἢ στοὺς ἀντιπροσώπους.

Ἐν ἡ συνδρομὴ καταβληθεῖ μέσω ἠλεκτρονικῆς πληρωμῆς νὰ σημειώνεται τὸ ὄνομα τοῦ συνδρομητῆ.

Τὸ IBAN γιὰ τραπεζικὴ πληρωμὴ (Τράπεζα Eurobank) εἶναι:

GR 8002602010000930100366731

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΜΦΥΛΩΝ ΤΑΥΤΟΤΗΤΩΝ (ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΑ)

Τοῦ κ. **Ἰωάννη Μαρκόση**, Θεολόγου

Τό πρόγραμμα τῶν Θ.Ε. στό Γυμνάσιο καί ἡ Θεματική Ἐνότητα περὶ τῶν «Εμφύλων Ταυτότητων», ἀποτελέσει μιὰ προσπάθεια (πού δέν θέλουμε λόγω τῆς σκληρότητας τοῦ ὄρου νά χαρακτηρίσουμε), νά εἰσαχθεῖ ἡ ἀπό μακροῦ χρόνου ἐπιδιωκόμενη εἰσαγωγή στὰ σχολεῖα τῆς Σεξουαλικῆς Ἀγωγῆς (Σ.Α.). Θέμα εὐρέως συζητούμενο ἐδῶ καί χρόνια, πάντα προσέκρουε σέ ἀντιδράσεις πολλῶν παραγόντων καί ὄχι ἄδικα. Τώρα, ἀποτολμήθηκε ἡ εἰσαγωγή της διὰ τῆς τεθλασμένης –ἐξ ἀντανακλάσεως– καί μάλιστα μέ ἓνα εἰδικό θέμα, μέ προφανή τόν σκόπιμο νεολογισμό στόν ὄρο «ἔμφυλες ταυτότητες» πού τό περιγράφει καί ἀποσκοπώντας στό νά δημιουργήσει θέματα ἐκεῖ πού δέν ὑπάρχουν. Διεξοδικά ἐκτέθηκαν αὐτά στό ἄρθρο τοῦ προηγουμένου τεύχους (βλ. *Ἑλληνοχριστιανική Ἀγωγή*, τ. 621, σελ. 44-49).

Δέν εἶναι ἀπαραίτητο γιά νά φανοῦμε προοδευτικοί νά γκρεμίσουμε τίς ἀξίες τοῦ παρελθόντος. Ὁ ἀναγκαῖος συγχρονισμός-καί ὄχι ἀπαραίτητα ἐκσυγχρονισμός- συντελεῖται μέ τρόπο πού λανθάνει τῆς προσοχῆς μας καί κατά περίπτωση γιά τό ἴδιο θέμα σέ διαφορετικό χρόνο, μέ διαφορετικό τρόπο καί καθιερώνεται συνήθως πολύ πρὶν τὴν νομοθετικὴν τοῦ ρύθμισιν. Καί ἐπέρχεται ἐπίσης, εἴτε μέ τὴν κοινωνικὴ ἀνοχή, εἴτε μέ τὴν ἔλλειψιν ζήλου τῶν ἀρμοδίων γιά τὴν ἀπόλυτη ἐφαρμογὴ τοῦ νόμου, εἴτε μέ τὴν δικαστικὴν κρίσιν ὅταν ἐρμηνεύει διασταλτικά τό γράμμα τοῦ ὑφιστάμενου νόμου.

Στὴν περίπτωσιν τῆς Θ.Ε. μέ θέμα τίς Ε.Τ., εἶναι ἀκατανόητο στόν κοινὸ νοῦ τό τί

ἐπιδιώκεται. Ἐπειδὴ ἡ Παιδαγωγικὴ εἶναι πρακτικὴ ἐπιστήμη, ἄς γίνουμε συγκεκριμένοι. Ἐχει τό ὑπουργεῖο Παιδείας στοιχεῖα, ὅτι μαθητές/τριες πού κατὰ τὴν ρητορικὴν του, ἔχουν ἐπιλέξει (ἀξιοθαύμαστο κι' αὐτό: γιά 12χρονα καί 14χρονα νά γίνεται λόγος γιά ἐπιλογή φύλου!), ὅταν ἡ πολιτεία γιά τὴν γλῶσσα πού θά διδαχτοῦν θέλει ὑπεύθυνη δῆλωση τοῦ γονεῖ ἢ κηδεμόνα) τό ἀντίθετο φύλο τοῦ φύλου γέννησης καί σωματικοῦ γνωρίσματος, οἱ μαθητές/τριες αὐτοὶ νά ἔχουν τιμωρηθεῖ, ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τό Σχολεῖο, ὅτι αὐτῶν τῶν μαθητῶν λοιπόν τούς στερήθηκε τό ἀγαθὸ τῆς γνώσης, κ.ἄ.;

Λαμβανομένου δέ ὑπόψιν καί τοῦ γεγονότος ὅτι τὰ ἄτομα πού αἰσθάνονται μειονότητα, ἢ αὐτοπεριθωριοποιοῦνται ἢ εἶναι προκλητικά, θά ἔπρεπε τὰ ἀνωτέρω περιστατικά νά βρίσκονται στὴν ἡμερησία διάταξιν κάθε σχολείου. Νά θυμίσουμε δέ, ὅτι καί οἱ ἀρχαῖοι μας σοφοί, εἶχαν ἐστίασει στὴν συμπεριφορὰ τέτοιων μικρῶν ὁμάδων καί στόν ψυχισμό τους, μέ πλέον χαρακτηριστικὸ παράδειγμα, τὴν διδακτικὴν ἀναφορὰ τοῦ Αἰσώπου στόν μῦθο τῆς κολοβῆς ἄλεπους. Καί ὅμως, στὰ σχολεῖα μας, ἐξ ὅσων γνωρίζουμε, εἶναι ζήτημα ἂν σέ ὅλη τὴν ἐπικράτεια ἔχουν ὑπάρξει περιστατικά πού νά καταμετροῦνται καί στὰ δάκτυλα τῆς μιᾶς χειρός.

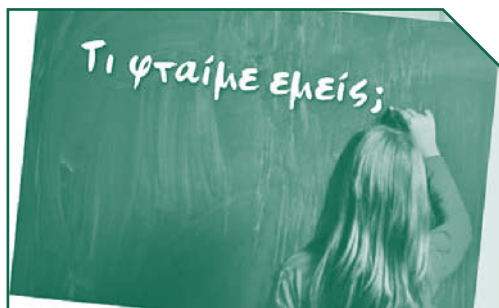
Ἡ ἀμνήστευση τῶν συμπεριφορῶν αὐτῶν ἐντὸς τοῦ Σχολείου, ἀναμενόμενα θά προσκρούσει καί στίς ἀντιδράσεις τῶν ἄλλων γονέων. Διότι, ὅσο καί ἂν θέλουν κάποιοι νά προσποιοῦνται τούς προοδευτικούς, ὅταν διαπιστώσουν ὅτι ὑπάρχει

σεξουαλική παρενόχληση προς τὰ παιδιά τους, καί μάλιστα όμοφυλοφιλική θά καταστούν άνεξέλεγκτοι. Καί άν γονεΐς, άκόμα καί γι' αυτό πού θεωρεΐται φυσιολογικό στην έτερόφυλη πρόκληση, κάνουν καταγγελίες γιά κάθε λογής μηνύματα (sms, μέσα κοινωνικής δικτύωσης κ.ά.), τί θά κάνουν στην άλλη περίπτωση; Οί σοφές κεφαλές πού τό σκέφτηκαν καί τό καθιέρωσαν καί στην ουσία τό άμνήστευσαν γιά νά μήν πούμε έπιβράβευσαν, έχουν ένα έναλλακτικό σχέδιο γιά νά προστατεύσουν τὰ παιδιά εκείνων πού δέν έπιθυμούν νά γίνουν μέρος αυτού του προβλήματος; Η άπάντηση είναι αυτονόητη. Θά βρεθεί ένα άλλο χαρακτηριστικό μέ κατάληξη «... – φοβικό» ή «... – φοβία» καί νομίζουν πώς θά κλείσει τό θέμα.

Η «ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ»

Πρέπει επίσης νά τονιστεί, πώς μέ τήν μεθοδολογία πού άκολουθήθηκε, ξεπεράστηκε μιά βασική άρχή, πού σχετίζεται μέ τόν κατάλληλο τρόπο προσέγγισης κάθε θέματος, ειδικά δέ του ενός έκ των τριών θεμάτων πού προτάθηκαν γιά τήν Θ.Ε. Λόγου χάριν, διαβάζουμε σέ όλα τὰ έγχειρίδια διδακτικής, ότι γιά τήν προσφορά τής νέας ύλης (διδακτικής κυρίως μιά καί μιλάμε γιά σχολεία), είναι άπαραίτητο νά διαμορφωθεί τό κατάλληλο παιδαγωγικό κλίμα στην τάξη. Έπιπλέον δέ στίς Διδακτικές Άρχές, κύρια θέση κατέχει ή άρχή τής παιδοκεντρικότητας (δηλαδή νά είναι προσανατολισμένη στά ενδιαφέροντα καί στίς άνάγκες των παιδιών) καί ή άρχή τής έξατομίκευσης (δηλαδή αυτή νά ανταποκρίνεται στην ώριμότητα, τίς δυνατότητες κ.λπ. των μαθητών). Χωρίς νά θεωρούμε τό ζήτημα τής Θ.Ε. αυστηρά διδακτικό αντικείμενο, είναι σωστό νά παραβλέψουμε σέ μιά σχολική διαδικασία τούς πυλώνες τής παιδαγωγικής καί τής διδακτικής; Η άπάντηση

προκύπτει άβίαστα, καί είναι άρνητική. Όχι, δέν μπορούμε έπ' ουδενί, νά παραβλέψουμε τόν κατάλληλο καί καθιερωμένο τρόπο. Τό σχολείο, δέν είναι χώρος αυθαιρεσίας από κανένα παράγοντα πού έμπλέκεται σ' αυτό. Ποίος μπορεί νά ίσχυριστεί ότι τό θέμα των Ε.Τ. είναι προσανατολισμένο στά ενδιαφέροντα των παιδιών; Καί άν είναι σέ τί ποσοστό είναι; Άς άκολουθήσουμε τήν παλαιά άποψη πού εκφράζεται στην ρήση ότι κάθε πράγμα θέλει τόν καιρό του, τήν κατάλληλη δηλαδή στιγμή. «Καιρός τω παντί πράγματι» λέει ό σοφός Σολομών στόν Έκκλησιαστή (3, 1).

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ: ΥΠΕΡ Ή ΚΑΤΑ;

Η όλη αντίδραση, πρέπει νά γίνει κατανοητό, ότι δέν προέρχεται από λόγους «άρρωστημένου συντηρητισμού» όπως έχει αφήσει νά διαφανεί ή άλλη πλευρά. Η «σεξουαλική» ή «έρωτική» άγωγή, είναι ένα αναπόσπαστο κομμάτι τής ευρύτερης άγωγής, καί έχει άπασχολήσει πλειάδα έπιστημόνων πού έχουν γράψει περισπούδαστα έργα, ή έχουν κάνει έκτεταμένες αναφορές σέ γενικά έργα τους. Όμοίως, καί διαπρεπείς κληρικοί, γνωστοί γιά τήν σωφροσύνη τους, τήν αγιότητά τους καί τήν υπευθυνότητά τους στην αντιμετώπιση των θεμάτων αυτών, έχουν γράψει καί έχουν τοποθετηθεί υπεύθυνα, ως πνευματικοί καί ως παιδαγωγοί-σύμβουλοι.

Δέν διαφωνοῦμε λοιπόν μέ τήν ἐνημέρωση, ἀλλά μέ τήν λάθος ἐνημέρωση, στόν λάθος χρόνο, ἀπό τούς λάθος ἀνθρώπους δηλ. μή ειδικοὺς.

Καί πρὸς ἐπίρρωσιν αὐτοῦ, ποιὸς μπορεῖ νά συμφωνήσῃ ὅτι ἕνας νομικός λ.χ., δικηγόρος, πού δέν εἶναι παιδαγωγός, πού δέν ἔχει κοινωνία ψυχική μέ τὰ παιδιά ἐνὸς σχολείου, θά ἀνοίξῃ συζήτηση στό ἀμφιθέατρο τοῦ σχολείου, σχετικά μέ τό θέμα τῆς ἔμφυλης ταυτότητας; Καί δέν γνωρίζουμε ἂν ἀλθεύῃ, γιατί δέν μποροῦμε νά τό ἐπιβεβαιώσουμε καθὼς δέν εἶναι ἡ δουλειά μας, ὅτι καί ἐκπρόσωπος (ἢ οἱ) τῆς ὁμάδας ΛΟΑΤ, σέ σχολική μονάδα μίλησαν στά παιδιά γιά τὰ δικαιώματά τους. Δέν θά θέλαμε νά πιστέψουμε ὅτι συνέβη.

Ἡ ἀνάγκη γιά τήν σεξουαλική διαφώτιση τοῦ νέου ἀνθρώπου, σχετίζεται νομοτελιακά μέ τούς ειδικοὺς. Ὁ καθηγητής Κρουσταλάκης¹, στό θέμα αὐτό ἐπισημαίνει τὰ κάτωθι ἐρευνητικά εὐρήματα: «γενική ἐπίσης εἶναι ἡ ἀντίληψη πὼς στίς ἀπορίες τῶν παιδιῶν πάνω σέ ζητήματα τοῦ σεξ θά πρέπει νά ἀπαντοῦν τόσο οἱ γονεῖς, στό πλαίσιο τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς, ὅσο καί οἱ παιδαγωγοὶ στό σχολεῖο, οἱ ὁποῖοι ὁμως θά πρέπει ὅπωςδήποτε νά διαθέτουν τήν κατάλληλη γιά τό σκοπό αὐτό ψυχοπαιδαγωγική προετοιμασία... Πολλά προσδοκοῦν τόσο οἱ νέοι ὅσο καί οἱ γονεῖς ἀπό τήν μελλοντική καθιέρωση τοῦ θεσμοῦ τῆς σεξουαλικῆς ἀγωγῆς, ὡς συμβουλευτικῆς διαδικασίας στό σημερινό σχολεῖο πρωτοβάθμιας καί δευτεροβάθμιας ἐκπαίδευσης... Τό συμβουλευτικό ἔργο θά πρέπει νά ἀναλάβουν ψυχολόγοι καί παιδαγωγοὶ μέ κατάλληλη ψυχοπαιδαγωγική μόρφωση καί ἐμπειρία»².

Σέ ἄλλο σημεῖο τοῦ κεφαλαίου αὐτοῦ ὁ

σ. τονίζει συμπερασματικά, ὅτι ἡ «σεξουαλική διαπαιδαγώγηση εἶναι μιά μορφή παιδευτικῆς λειτουργίας, πού τελεῖται σέ **διαπροσωπικό ἐπίπεδο**»³.

Πολύ σημαντικό εἶναι καί ἕνα ἄλλο συμπέρασμα τοῦ καθηγητῆ, πού σχετίζεται μέ τούς κινδύνους μιᾶς ἀτελέσφορης διαδικασίας καί τονίζει ὅτι «εἶναι δυνατόν ἡ σεξουαλική ἀγωγή, ...νά καταλήξῃ σέ μιά ὁμαδική καί ἀπρόσωπη ἐνημέρωση, πού ποτέ δέν θά μπορέσῃ νά λειτουργήσῃ σέ ἐπίπεδο **διαπροσωπικῆς σχέσης**, δηλαδή νά γίνῃ μιά σωστή καί ἀποτελεσματική **ἐξατομικευμένη διαδικασία συμβουλῆς καί καθοδήγησης κάθε παιδιοῦ χωριστά**, ὡς μοναδικῆς καί ἀνεπανάληπτης προσωπικότητας»⁴.

Στό ἴδιο ἔργο του ὁ ἀνωτέρω καθηγητής, στό κεφάλαιο Ε' μέ τίτλο «Ἡ σεξουαλική ἀγωγή τοῦ νέου ἀνθρώπου» προσεγγίζει καί τό θέμα πού προκάλεσε τήν ἔνταση τῆς τελευταίας περιόδου καί καταλήγει «οἱ γονεῖς καί οἱ παιδαγωγοὶ πρέπει κατά τή διάρκεια τῆς περιόδου αὐτῆς (ἐνν. τή διπολική περίοδο σεξουαλικότητας) ...νά εἶναι πολύ προσεκτικοί, ἰδιαίτερα σήμερα, πού ὑπάρχει τάση ὁ ὁμοφυλόφιλος νά προβάλλεται ὡς ἐκπρόσωπος ἐνός ἐνδιάμεσου φύλου, τοῦ λεγομένου "τρίτου φύλου", καί ἡ συμπεριφορά του καί ὁ ἐν γένει τρόπος ζωῆς του νά ἐπιχειρεῖται νά καλυφθεῖ ὑπό τόν μανδύα κάποιας σεξουαλικῆς ὁμαλότητας»⁵.

Εἶναι μάλιστα χαρακτηριστικό, στήν παραπάνω συνάφεια, τό πὼς καί ἄλλες σχετικές ἔρευνες, βρῖσκονται στό ἴδιο μῆκος κύματος. Στήν ἐρευνητική ἐργασία του ὁ καθηγητής Κακαβούλης⁶, στά συμπεράσματα σημειώνει ὅτι «τά ἀποτελέσματα ... εἶναι

1. Καθηγητής Παιδαγωγικῆς, στό ΕΚΠΑ, ὁμότιμος σήμερα.
2. Κρουσταλάκη Γεωργίου, *Διαπαιδαγώγηση-Πορεία ζωῆς*, Ἀθήνα 1998, σελ. 276-277. Στήν ἐνότητα αὐτή, ὁ σ. παρουσιάζει ὅλο τόν ἐν γένει προβληματισμό γιά τό θέμα, καί ἐκθέτει τήν ἐπιστημονική του ἀπόψη, λαμβάνοντας ὑπόψη ἐρευνητικά καί ἐπιστημονικά δεδομένα.

3. Ὁ.π., σελ. 278.

4. Ὁ.π., σελ. 281.

5. Ὁ.π. σελ. 305.

6. Καθηγητής Ψυχολογίας στή Φιλοσοφική Σχολή τοῦ Παν. Κρήτης. Βλ. Κακαβούλη Ἀλεξάνδρου, *Σεξουαλική ἀνάπτυξη καί ἀγωγή (στερεότυπα καί ρόλοι φύλων, γενετήσια ἀνάπτυξη, σεξουαλική ἀγωγή στήν Ἑλλάδα)*, Ἀθήνα 1995.

ένδεικτικά για τή σημασία που οί εκπαιδευτικοί, οί γονεῖς καί οί ἔφηβοι, ἀποδίδουν σέ ἕνα πιά **οὐσιαστικό περιεχόμενο** τῆς σεξουαλικῆς ἀγωγῆς καί στήν **καλλιέργεια τῆς ἠθικῆς διάστασης τοῦ σέξ** στά παιδιά καί τούς νέους»⁷. Ἐπισημαίνουμε δέ ἀπό τά γενικά συμπεράσματα τό ἐρευνητικό εὗρημα ὅτι «διαπιστώνεται ...ὅτι ἡ οἰκογένεια καί τό σχολεῖο δέν διαθέτουν σέ ἐπαρκή βαθμό τίς ἀπαραίτητες προϋποθέσεις (σχετική πληροφόρηση καί ἀνάλογο παιδαγωγικό κλίμα) γιά νά προσφέρουν σωστή σεξουαλική ἀγωγή... πρέπει νά ἐπιδιώκεται ἡ κατανόηση τοῦ βαθύτερου νοήματος πού ὑπάρχει στή μοναδική ὁμορφιά καί δημιουργία τοῦ **ἑτερόφυλου** ἔρωτα»⁸.

Γιά νά ἔχουμε μιὰ πλήρη εἰκόνα, ἄς δοῦμε καί τόν τρόπο πού ἀντιμετωπίζει τό θέμα τῆς ἐν γένει ἐνημέρωσης τῶν νέων γιά τά μεγάλα αὐτά θέματα, ἀπό ἕνα πιά στενό πρίσμα, αὐτό τῆς Χριστιανικῆς Παιδαγωγικῆς.

Ὁ καθηγητής Εὐάγγελος Θεοδώρου⁹ στό ἔργο του «Μαθήματα Κατηχητικῆς ἢ Χριστιανικῆς Παιδαγωγικῆς», ἔχει ἀφιερώσει ἰδιαίτερο κεφάλαιο ἐξ εἴκοσι σελίδων μεγάλου μεγέθους, στήν ἐνότητα «Χριστιανική γενετήσιος ἀγωγή». Ἀπό τήν ἐνότητα αὐτή, σταχυολογοῦμε γιά τήν ἐπιχειρηματολογία μας περί δῆθεν συμπλεγματικῆς προσέγγισης στό θέμα ἐκ μέρους τῆς ἐκκλησίας καί τῶν πιστῶν κύριες θέσεις του, χαρακτηριστικές ὅμως ὡς πρὸς τήν βαρύτητά τους. «Ἔτσι, δίνοντας ἀπάντηση σέ ἐρωτήματα γιά τό ἄν εἶναι ὀρθόν νά γίνεται τέτοιου εἴδους ἐνημέρωση, γράφει: «χωρίς νά ἀποβάλλεται ἡ αἰδῶς, δέον νά ἀποφεύγηται ἡ ἔναντι τῆς γενετησίου ζωῆς σεμνότητος καί νοσηρὰ μυστικοπαθῆς στάσις, ἥτις παρεμποδίζει τήν εἰς τούς παῖδας καί νέους μετάδοσιν τῶν γνώσεων, αἵτινες εἶναι ἀναγκαῖαι διά

τὴν ὀρθὴν ἀξιολόγησιν καί ἀξιοποίησιν τῆς καθ' ὅλου βιολογικῆς σφαιράς»¹⁰. Τοποθετούμενος μάλιστα καί στό θέμα τοῦ πῶς πρέπει νά γίνεται αὐτή ἡ ἐνημέρωση, γράφει ὅτι ἡ γενετήσιος ἀγωγή «ὄσον ἀφορᾷ ...τάς φάσεις τῆς σχετικῆς διδασκαλίας ἐν τοῖς παντός εἶδους σχολείοις, αὐτὴ δύναται νά προσφέρηται εἴτε ἐν εἰδικοῖς μαθήμασι, τῶν ὁποῖων ἡ σκοπιμότης εἶναι μέχρι τοῦδε ἀντιλεγόμενη, εἴτε ἐν τῷ πλασιῶ ἐτέρων μαθημάτων (λ.χ. Βιολογίας, Ψυχολογίας, Χρ. Ἠθικῆς κ.λπ.)»¹¹. Εἶναι ἐπίσης σημαντικὴ ἡ παρατήρησή του, ὅτι δέν εἶναι τά θέματα αὐτά θέματα πού ἀντιμετωπίζονται μὲ **προχειρότητα καί δημοσιότητα** καί λέγει ὅτι «ἡ γενετήσιος σχέσις τοῦ ἀνδρός καί τῆς γυναικὸς καί ἡ ὀρθὴ διακυβέρνησις τῶν σεξουαλικῶν ἐπιθυμιῶν εἶναι ζητήματα, ἀπαιτοῦντα ἰδιαίτερον λεπτότητα καί προσοχήν»¹².

Ἀναλόγως καί ὁ ἀείμνηστος καθηγητῆς Σπ. Καλλιῆφας¹³, στό ἔργο του πού ἐν ὑποσημειώσει μνημονεύεται, συμφωνεῖ μὲ τὴν ἀνάγκη τῆς πληροφόρησης, ἔχει ὅμως ἀντιρρήσεις γιά τό ἄν ὑπάρχουν κατάλληλα πρόσωπα γιά τὴν διαφώτιση (ὅπως τὴν ὀνομάζει), κυρίως ὅμως γιά τὴν μαζικὴ ἐνημέρωση-πληροφόρηση. Γράφει χαρακτηριστικά : «οὐδεὶς σήμερον ἐντριβῆς περὶ τὰ ζητήματα τῆς γενετησίου ὀρμῆς καί ἐπομένως γινώσκων, ὅτι ἡ ὀρθὴ λύσις τούτων ἐξαρτᾶται πρὸ πάντων ἐκ τῆς ἐν γένει ὀρθῆς διαπαιδαγωγήσεως, ἐπιδοκιμάζει τὴν ψιλὴν καί δημοσίᾳ γινομένην πρὸς ὅλην τὴν τάξιν μαθητῶν διαφώτισιν τοῦ νοῦ. Οὕτε ἡ καθοδήγησις σχολικῶν τάξεων εἰς ἔκθεσιν, σκοπὸν ἔχουσαν τὴν καταπολέμησιν τῶν ἀφροδισίων νόσων, ἐπιδοκιμάζεται»¹⁴.

10. Θεοδώρου Εὐ., *Μαθήματα Κατηχητικῆς ἢ Χριστιανικῆς Παιδαγωγικῆς*, Ἀθῆναι, σελ. 182.

11. Ὁ.π., σελ. 185.

12. Αὐτόθι.

13. Ἀείμνηστος καθηγητῆς Παιδαγωγικῆς στό ΕΚΠΑ. Τό ἔργο του *Τό παιδαγωγικόν πρόβλημα τῆς γενετησίου ὀρμῆς*, Ἀθῆνα 1958, ἔχει ἐκδοθεῖ ἀπὸ τὴν Ἐνωσὴ μας.

14. Ὁ.π. σελ. 73.

7. Ὁ.π. σελ. 152.

8. Ὁ.π. σελ. 153 καί 155.

9. Καθηγητῆς Χριστιανικῆς Ἀγωγῆς καί Λειτουργικῆς στή Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ ΕΚΠΑ, ὁμότιμος σήμερα.

Δέν θά μακρύνουμε τό θέμα μέ τήν παράθεσιν ἄλλων μαρτυριῶν, δεδομένου ὅτι ὅσοι δέν συμφωνοῦν, ὅσες

μαρτυρίες καί ἂν τούς προσκομιστοῦν δέν θά πειθοῦν. Αυτά πού ἐκτέθηκαν, σκοποῦν στήν ἀντιμετώπιση τοῦ θέματος ἐκ μέρους τῶν πιστευόντων, οἱ ὅποιοι πολλές φορές στήν ἐπιχειρηματολογία τους, δείχνουν ἄγνοια τῆς βιβλιογραφίας καί τῆς θέσης πού ἡ χριστιανική πίστη, ἡ ἐκκλησία, καί οἱ θρησκευτικοί σύλλογοι ἔχουν.

Γιά τό λόγο αὐτό θά κλείσουμε μέ μιᾶ σύντομη ἀναφορά γιά τούς «ἐντός τῶν τειχῶν».

Θά ξεκινήσουμε δικαιωματικά, ἀπό τήν κορυφαία ἐκκλησιαστική προσωπικότητα, τόν ἀείμνηστο π. Σεραφεῖμ Παπακώστα. Τό 1939, ὡς ἀνύστακτος πνευματικός ἡγέτης καί πατέρας, ἐκδίδει σέ πρώτη ἔκδοση τό βιβλίο «Ἠθική καί Ὑγεία», τό ὁποῖο ἔκτοτε κυκλοφόρησε σέ ἀλλεπάλληλες ἐκδόσεις. Δέν φοβήθηκε νά μιλήσει γιά τά μεγάλα θέματα τῆς ἀγνότητας, τῶν σχέσεων τῶν φύλων κ.λπ. Σέ μιᾶ ἐποχή πού αὐτά θά μπορούσαν εὐκόλα νά παρεξηγηθοῦν, πολύ περισσότερο ὅταν αὐτά ἦταν γραμμένα ἀπό κληρικό καί κυρίως ἀπό τήν Θρησκευτική Ἀδελφότητα «Ζωή», πού γιά κάποιους ἦταν στόχος, βάζει τελεία καί παύλα ἀπό τήν εἰσαγωγή. Θεωρεῖ ὅτι ὁ δισταγμός, ὅτι ἡ χρησιμοποίηση τῆς σχετικῆς φρασεολογίας μπορεῖ νά προσκρούσει στό αἶσθημα τῆς αἰδοῦς, παραθέτει τό λόγιον τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου «οὐ βούλομαι σεμνότητι λόγων καλλωπίζεσθαι, ἀλλά σεμνοῦς ποιῆσαι τούς ἀκούοντας»¹⁵ γιά νά δώσει ἕνα τέλος,

15. Ἀρχιμ. Σεραφεῖμ Παπακώστα, *Ἠθική καί Ὑγεία*, Ζωή, Ἀθῆναι, 1960⁸, σελ. 4.

στό προφανῶς ὑπόκωφο ἐπιχείρημα ὅτι δέν μιλάμε γι' αὐτά τά πράγματα.

Λίγο ἀργότερα, τό 1961, μετά τό θάνατό του, ἐκδίδεται ἀπό τήν ἀδελφότητα τῆς ὁποίας προΐστοτο, σέ βιβλίο, μιᾶ σειρά ὁμιλιῶν τοῦ ἀπό τή δεκαετία τοῦ '40, μέ τίτλο «Ἀγνότης-Γάμος-Γυναίκα». Εἶναι χαρακτηριστικό, ὅτι καί ἐδῶ, στό πρῶτο κείμενο μέ θέμα «Ἀγνότης», γιά τούς λόγους πού καί πιο πάνω ἐκθέσαμε, ξεκινᾶ μέ ἕνα λόγιο τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου ὡς ἐξῆς: «καί εἰπεῖν ὀκνῶ καί σιωπᾶν οὐ βούλομαι». Οἱ λόγοι αὐτοῦ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ἀρμόζουν καί τώρα...»¹⁶.

Θυμίζουμε ἐπίσης ὅτι μέ τήν εὐλογία καί προφανῶς καί τήν προτροπή τοῦ π. Σεραφεῖμ Παπακώστα, ἰδρύθηκε τήν δεκαετία τοῦ '50 ἀπό τόν Ἄριστο Ἀσπιώτη καί συνεργάτες του τό «Ἰνστιτούτον Ἱατρικῆς Ψυχολογίας καί Ψυχικῆς Ὑγιεινῆς», τό ὁποῖο μέ τήν ἀρθρογραφία του, τίς ἐκδόσεις βιβλίων, τίς ὁμιλίες καί ἐκδηλώσεις, συνετέλεσε στήν ἀντιμετώπιση ποικίλων θεμάτων τῆς ἀρμοδιότητάς του, κυρίως δέ γιά τό ὑπό διερεύνηση θέμα, τήν ἐγκυρη, ἀντικειμενική, ὑπεύθυνη καί κυρίως εὐπρεπή ἀντιμετώπιση τοῦ θέματος. Ἄξια ἀναφορᾶς ἐκτός τῶν πολλῶν ἄλλων, ἡ σειρά τῶν βιβλίων ἀπευθυνόμενη στούς νέους τῆς ἐποχῆς, πού ἀπέβλεπε στήν πληροφόρηση αὐτῶν τῶν μεγάλων θεμάτων. Χωρίς κραυγές, χωρίς ἐκμαυλισμό συνειδήσεων, συνετέλεσαν στό νά δοθεῖ μιᾶ διαφορετικῆς προσέγγιση ἀπάντηση στήν πλημμυρίδα τῆς «ρηκῆς» καί ὑπό τίς ἐπιδράσεις τῆς φροῦδικῆς σκέψης παραπληροφόρησης. Ἔτσι, τό 1956 ἐκδίδεται τό ἔργο τοῦ Ἄριστου Ἀσπιώτη «Ἡ συνάντηση μέ τό ἄλλο φύλον», τό 1961 «Τό παιδί καί ἡ σεξουαλική διαπαιδαγώγησις», τό 1969 τά βιβλία «Ἡ συνάντησις μέ τό ἄλλο φύλον» καί «Ἡ σεξουαλική σφαῖρα καί ὁ νέος ἄνθρωπος», ὅλα ἐκδόσεις τοῦ παραπάνω ἀναφερθέντος

16. Ἀρχιμ. Σεραφεῖμ Παπακώστα, *Ἀγνότης-γάμος-γυναῖκα*, ἐκδ. ΖΩΗ, Ἀθῆναι 1961, σελ. 7.

Ἰνστιτούτου. Βεβαίως καί πολλά ἄλλα σχετικά βιβλία.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Ὁλοκληρώνοντας τήν κριτική γιά τήν Θ.Ε. καί κυρίως γιά τίς Ε.Τ., θέλουμε νά ἐπισημάνουμε ὅτι ἡ κριτική πού ἀσκοῦμε καί εὐρύτερα ἀσκήθηκε ἀπό τίς σελίδες μας, δέν σχετίζεται μέ μιá ἄρνηση τῆς σημασίας «ἐνημέρωση» γιά τό θέμα τῆς σεξουαλικῆς ἢ διαφυλικῆς ἢ ὅπως ἀλλιῶς ὀνομαστεῖ ἀγωγῆς. Διαφωνοῦμε καί κρίνουμε τό ἄκαιρο, ἀντιπαιδαγωγικό καί ἄκομψο τοῦ πράγματος. Ἀπεδείχθη διά πολλῶν παραδειγμάτων καί παραθεμάτων, ἡ ἀλήθεια τῶν ὅσων ἐκτέθηκαν, διά τοῦ ἐπιστημονικοῦ καί ἐρευνητικοῦ ἔργου διακεκριμένων πανεπιστημιακῶν διδασκάλων.

Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά, ἐπιθυμοῦμε νά διευκρινίσουμε, ὅτι ἀκραῖες φωνές, ἐκφραζόμενες ἀπό πολλές πλευρές, υἱοθετούσες ἀκραῖες ἀντιλήψεις, γιά μιá σφαῖρα ζωῆς ἐκτός φωτός καί ἐκτός συζητήσεως, δέν προάγει τήν προσπάθεια νά διαλεχθοῦμε μέ κάθε πλευρά καί νά ἀνταλλάξουμε ἐπιχειρήματα. Τό ὅτι δέν συμφωνοῦμε μέ κάτι, δέν σημαίνει ὅτι θά τό καταργήσουμε ἐμεῖς. Ὑπάρχουν μέσα καί τρόποι διαμαρτυρίας ὅπως π.χ. ἡ ἐπίκληση τῶν προβλεπομένων στήν «Εὐρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων τοῦ Ἄνθρώπου» (πρῶτο Πρωτόκολλο, ἄρ. 2). Καί ἐδῶ πρέπει νά ἐπισημάνουμε τήν ἀντινομία. Ἄν τά κελεύσματα τῶν Βρυξελλῶν μᾶς βρίσκουν ἀντίθετους, δέν εἶναι ὑποκριτικό νά τά ἐπικαλούμαστε ὅταν νομίζουμε πώς μποροῦμε νά ἐπιτύχουμε τόν στόχο μας;

Διά πολλῶν παραδειγμάτων, στήν δική μας ἀπό δῶ πλευρά, –ἄν ἐπιτρέπεται νά ὑπάρχει τέτοια– δόθηκαν κάποια ἐλάχιστα στοιχεῖα πού δείχνουν ὅτι γενικῶς ἡ χριστιανική ἀποψη δέν ἀντιτίθεται συλλήβδην στό θέμα τῆς ἐνημέρωσης. Πρέπει δέ μέ

ἐνταση νά εἰπωθεῖ, ὅτι εἶναι ἄλλο οἱ ἀπόψεις μας καί οἱ στάσεις τῆς προσωπικῆς μας ζωῆς, ἀπό τό τί γίνεται στόν κόσμο. Δανειζόμαστε γιά νά ὀλοκληρώσουμε τήν θέση αὐτή, τό κείμενο πού ἀκολουθεῖ:

«Ὁ φιλόανθρωπος καί θεραπευτικός χαρακτήρας τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς φανερώνει καί τή μοναδικότητα τοῦ Χριστιανισμοῦ ὡς θρησκείας ἀγάπης καί φιλανθρωπίας. Γιατί ἔτσι, στό πρόσωπο τῆς ἐκκλησίας ἀντανακλᾶται τό φιλόανθρωπο πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Χριστός, πού διεκήρυξε πώς “ὁ βλέπων γυναῖκα πρός τό ἐπιθυμῆσαι αὐτήν ἤδη ἐμοίχευσε αὐτήν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ” (Μτ. 5, 28), στάθηκε μέ ἄπειρη φιλανθρωπία καί συγκατάβαση μπροστά στήν συγκεκριμένη γυναῖκα πού συνελήφθη “ἐπ’ αὐτοφώρῳ μοιχευομένη” (Ἰω. 8, 4). Καί ὅταν αὐτοί πού τή συνέλαβαν ζητοῦσαν νά τή λιθοβολήσουν ὁ Κύριος εἶπε τόν περίφημο λόγο “ὁ ἀναμάρτητος ὑμῶν πρῶτος βαλέτω λίθον ἐπ’ αὐτήν”! Ὁ λόγος αὐτός τοῦ Χριστοῦ ἀποτελεῖ ἔκτοτε τόν καταστατικό χάρτη πού ρυθμίζει τή στάση καί συμπεριφορά τῆς Ἐκκλησίας ἐναντί τῶν σεξουαλικῶν ἀμαρτημάτων τῶν ἀνθρώπων. Ἡ Ἐκκλησία ἀντιμετωπίζει μέ μεγάλη συγκατάβαση καί φιλανθρωπία τούς ἀνθρώπους ἐκείνους πού ἡ σεξουαλικότητα τούς ἔχει προκαλέσει ἢ τούς προξενεῖ μικρότερα ἢ μεγαλύτερα προβλήματα. ...ἡ Ἐκκλησία καταδικάζει τήν κατάχρηση τῆς σεξουαλικότητας, σέβεται τά παρεκτρεπόμενα πρόσωπα καί προσεύχεται γιά τή μετάνοια καί ἀποκατάστασή τους στό φιλόανθρωπο πανδοχεῖο τῆς ἀγάπης καί τοῦ ἐλέους, τήν Ἐκκλησία πού ἴδρυσεν ὁ Καλός Σαμαρεῖτης, ὁ Χριστός!»¹⁷.

Ὡς κατακλείδα, ἀπευθύνεται τό ἐρώτημα σέ ὅλους: Τί ἀπό τά παραπάνω μποροῦμε νά διαγνώσουμε γιά τό ρόλο καί τήν εὐθύνη ὅλων στόν ὀρυμαγδό τῶν ἡμερῶν πού διήλθαμε;

17. Στύλιου Εὐθυμίου, Μητροπολίτου Ἀχελώου, Ἄνθρωπος: ἄρσεν καί θήλυ, Ἀθήνα 1990, σελ. 125.

ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΕΞΟΥΣΙΑ:

“Όταν δά ξαναβρέξει αγάπη

Του κ. **Ήλια Λιαμῆ**, Θεολόγου-Μουσικοῦ, δρ. Θεολογίας

Πολλοί Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας

συμφωνοῦν πῶς καί κανένα ἀπό τὰ κείμενα τῆς Καινῆς Διαθήκης νά μὴν εἶχε διασωθεῖ, θά ἄρκοῦσε ἡ παραβολή τοῦ Ἀσώτου Υἱοῦ γιὰ νά συνοψίσει ὅλο τό σχέδιο τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν σωτηρία τῶν ἀνθρώπων. Τό ἴδιο ἰσχύει καί γιὰ τὰ πρῶτα κεφάλαια τοῦ βιβλίου τῆς Γένεσης, ὅσον ἀφορᾶ τὴ δομὴ τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξης καί τὴν διαδρομὴ της ἀπὸ τό κατ' εἰκόνα σὸ καθ' ὁμοίωσιν δηλαδή ἀπὸ τὴν θεία δωρεὰ τῶν ξεχωριστῶν δυνατοτήτων πρὸς τὸν ἄνθρωπο μέχρι τὴν ἐκπλήρωσή τους μέσω τῆς ἐλευθερίας καί τῆς πνευματικῆς ὠρίμασης.

Ἀντίστοιχα, ἂν κανεὶς θελήσει, ἔστω καί ἐλάχιστα, νά ἐμβαθύνει στὴν ἀρχὴ τῆς Βίβλου, δηλαδή στὰ πρῶτα κεφάλαια τῆς Γένεσης, θά διαπιστώσει πῶς ἐκεῖ θεμελιώνονται οἱ πρῶτες κατευθύνσεις γιὰ μία βαθειὰ ἀγαπητικὴ σχέση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεό, τὸν συνάνθρωπο καί τὸ περιβάλλον, μέσα σὸ ὅποιο τὸν τοποθέτησε ὁ δημιουργὸς του. Μὲ ἄλλα λόγια, ὁ ἄνθρωπος, ἀφοῦ ἔρθει σὴ ζωὴ καί ἀναγνωρίσει τὸν Ζωοδότη Του («ποιήσωμεν ἄνθρωπον»), ἐμφανίζεται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν δευτέρη μεγάλη ἀνάγκη του μετὰ τὴ ζωὴ: τὴ σχέση μὲ συνάνθρωπό του («οὐ καλὸν εἶναι τὸν ἄνθρωπον μόνον»), ἐνῶ σχεδόν ταυτόχρονα προκύπτει ἡ ἀνάγκη καθορισμοῦ τοῦ ρόλου του στὸν Παράδεισο, δηλαδή σὸ φυσικὸ του περιβάλλον («ἐργάζεσθαι καί φυλάττειν»). Ἡ σχεδόν ταυτόχρονη ἀνάδειξη

αὐτοῦ τοῦ τριπλοῦ δεσμοῦ φανερώνει καί τὴν μεταξὺ τους σχέση καί ἀλληλεπίδραση. Αὐτό ἄλλωστε ἀποδεικνύεται καί μὲ τὴν ἐξίσου ταυτόχρονη ἀλλοτρίωση καί τῶν τριῶν αὐτῶν σχέσεων, ὅπως φανερώνεται ἀπὸ τὰ λεγόμενα τοῦ Θεοῦ, λίγο πρὶν τὴν ἀπομάκρυνση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν Ἐδέμ¹.

Μὲ τὰ δεδομένα αὐτά, ἀποτελεῖ καθοριστικὸ λάθος νά διαχωριστοῦν τὰ θέματα πού σχετίζονται μὲ τὴν μία ἢ τὴν ἄλλη διάσταση τοῦ τριπλοῦ αὐτοῦ δεσμοῦ. Δέν εἶναι δυνατόν οἱ διαταραγμένες ἀνθρώπινες σχέσεις νά μὴν ὑποδελώνουν στρεβλὴ ἢ καί ἀνύπαρκτη σχέση μὲ τὸν Δημιουργό, οὔτε ἡ καταστροφικὴ σχέση μὲ τὸ περιβάλλον νά μὴν ἔχει νά κάνει μὲ ἐπιβαρυμένες ἀνθρώπινες σχέσεις ἀπὸ τὸν ἐγωισμό καί τὴν ἀπληστία. Ἡ πραγματικότητα γύρω μας, ὄρατὴ καί ἀόρατη, ἀποτελεῖ ἕνα ἀδιάσπαστο σύνολο, γεγονός πού ἀκόμη καί οἱ πιὸ «στεγανές» ἐπιστῆμες ἔχουν ἀρχίσει ἤδη ἀπὸ τίς ἀρχές τοῦ περασμένου αἰῶνα νά ἀνακαλύπτουν ἢ μᾶλλον νά ἐπανανακαλύπτουν. Εἰδικὰ τὸ περιβαλλοντικὸ πρόβλημα ἔρχεται στίς μέρες μας μὲ τρόπο συγκλονιστικὸ νά καταλάβει πρωτεύουσα θέση

1. Γιὰ τὴν φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἐκδηλώνεται στὰ λόγια καί στίς ἐνέργειές Του, ἀμέσως μετὰ τὴν Πτώση, βλ. Παν. Νέλλα, *Ζῶον Θεοῦμενον*, ἐκδ. ΣΥΝΑΞΗ, ὅπου, μὲ τρόπο ὑποδειγματικὸ, ἀνακεφαλαιώνεται ὅλη ἡ πατερικὴ σκέψη ἐπὶ τοῦ θέματος καί ἀποκαθίσταται ἡ στρεβλὴ εἰκόνα ἐνός ἐξοργισμένου Θεοῦ-τιμωροῦ μὲ ἐκείνης τοῦ πρᾶου Θεοῦ τῶν οἰκτιρμῶν καί τῆς ἀγάπης.

στήν καθημερινότητά μας, διότι για πρώτη φορά ἀμφισβητείται τόσο έντονα τό θέμα τῆς ἐπιβίωσης. Γιά αἰῶνες ὅμως, ἡ ἴδια ἡ ζωή, ὡς γεγονός γαλήνης, δημιουργικό-τητας καί ἀγάπης, ὡς σύνολο ἀρμονικῶν ἀνθρώπινων σχέσεων, ἀλλά καί ἐπαφῆς μέ τίς δυνάμεις πού τήν συγκροτοῦν καί τήν διασώζουν ἀπό τόν θάνατο, κατακρουρεῖται αἰῶνες τώρα ἀπό τά ἀνθρώπινα πάθη. Ὅλη ἡ ἀνθρώπινη ἱστορία φαντάζει ὡς ἀτέλειωτη διαδοχή ἔργων ἀνθρώπινης διαστροφῆς καί οἱ φωτεινές της στιγμές φαντάζουν θλιβερές ὑπομνήσεις μίας ἄλλης ζωῆς πού ἀξίζαμε καί πού μόνοι μας τήν ἀπαρνιόμαστε.

Εἶναι ἀλήθεια πώς ἡ ἀπομάκρυνση τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τήν πηγὴ τῆς ζωῆς ἀλλά καί τῆς γνώσης ἔγινε ἡ αἰτία νά διαστρεβλώνονται λεγόμενα καί γεγονότα ἀκόμη καί τῶν ἱερῶν κειμένων. Χαρακτηριστικὴ περίπτωση ἀποτελεῖ ἐκεῖνο τό περίφημο «κατακυριεύσατε τῆς γῆς», πού βρίσκεται σέ ἐκεῖνα τά τόσο πυκνά καί ἀποκαλυπτικά, ὅπως προαναφέραμε, πρῶτα κεφάλαια τῆς Βίβλου. Καί μάλιστα, τό ρῆμα αὐτό ἀποτελεῖ ἀκόμη καί ἐπιχείρημα κατὰ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας ἐκ μέρους διανοουμένων οικολογικῶν ὀργανώσεων βάσει τοῦ ὁποῦ ὁ χριστιανισμός οὐσιαστικά καθιερώνει καί πρακτικά προσφέρει «ἱερό» ἄλλοθι στόν πόλεμο ἀνθρώπου καί φύσης². Στά πλαίσια αὐτά, ἡ φύση ἐκλαμβάνεται ὡς ἀνεξάντλητη πηγὴ μέσων ἀνάπτυξης καί ἀπόλαυσης, ἢ, στήν χειρότερη περίπτωση, ζηλότυπη ἀντίπαλη δύναμη, ἡ ὁποία στερεῖ ζωτικό

2. Καί βέβαια εἶναι γεγονός, πῶς ἀπό τά πεπραγμένα τῆς ...χριστιανῆς λευκῆς φυλῆς δεινοπάθησε –καί δεινοπαθεῖ ἀκόμη– ὄχι μόνον ἡ φύση ἀλλά καί τεράστιες ὁμάδες τοῦ ἀνθρώπινου γένους, ἰδιαιτέρα κατὰ τοὺς τελευταίους πέντε-ἕξι αἰῶνες. Ἀπὸ τήν ἄλλη ὅμως, δέν μπορεῖ κανεὶς νά παραμερίσει τό γεγονός, πῶς πολλές πτυχές τοῦ τεχνολογικοῦ πολιτισμοῦ, προϊόν κυρίως τῆς Δ. Εὐρώπης, ἀλλά καί πτυχές ἀκόμη καί τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τοῦ φυσικοῦ της τέκνου, τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν, ἐπηρεάζονται ἔμμεσα ἢ ἄμεσα ἀπὸ στρεβλές θεολογικές προσεγγίσεις.

χώρο τοῦ πλανήτη ἀπὸ τὴν ἀνθρωπο. Ὅπως καί νά 'χει, ἡ φύση πρέπει νά ὑποταχθεῖ, νά κατακτηθεῖ καί νά ἀποτελέσει τελικὰ τρόπαιο ὑπεροχῆς. Ὑπάρχει, γιά νά προσφέρει στόν ἀνθρωπο πεδίο νικῶν. Ἀκόμη καί οἱ λέξεις εἶναι ἀποκαλυπτικές: Μιλᾶμε γιά τὴν κατάκτηση τῆς Ἁγρίας Δύσης ἢ τοῦ διαστήματος, ἢ ἀκόμη καί γιά τὴν ἐκδίκηση τῆς φύσης στίς ἀνθρώπινες αὐθαιρέσιες. Σέ κάθε περίπτωση εἴμαστε σέ πόλεμο μέ ἕνα φυσικό περιβάλλον πού ἀρνεῖται νά μᾶς κά-

*Τό περιβαλλοντικό πρό-
βλημα ἔρχεται στίς μέρες
μας μέ τρόπο συγκλονιστι-
κό νά καταλάβει πρωτεύου-
σα θέση στήν καθημερινό-
τητά μας, διότι γιά πρώτη
φορά ἀμφισβητεῖται τόσο
έντονα τό θέμα τῆς ἐπιβί-
ωσης.*

νει τά κατίρια. Ἄν καί τό θέμα εἶναι εὐρύ καί περίπλοκο, ἀποδεικνύει ἀκόμη μία φορά τὴν ἀλληλεπίδραση ὄλων τῶν πτυχῶν τοῦ ἀνθρώπινου βίου. Στήν προκειμένη περίπτωση, αὐτό τό «κατακυριεύσατε» ἐξελήφθη ὡς ἐντολή ἀσκήσεως ἐξουσίας, προερχόμε-
νη ἀπὸ ἕναν Θεό, ὁ ὁποῖος κατανόηθηκε ἀπὸ τόν δυτικό ἀνθρωπο περισσότερο ὡς φορέας ἐξουσίας, τάξης καί δικαιοσύνης καί λιγότερο ὡς προσωπικό ὄν, πού ἐπιζητᾷ ἀγαπητικὴ σχέση μέ τόν ἀνθρωπο, ἀκόμη καί στήν κατάσταση πού τόν ἔφερε ἢ προπατορικὴ του πτώση. Αὐτὴ ἡ ἀντιπα-
λότητα μοιάζει νά καλύπτει μία προαιώνια ἔχθρα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τόν Θεό, πού οἱ ρίζες της φτάνουν μέχρι τίς ρίζες τοῦ δέντρου στόν κῆπο τῆς Ἐδέμ, ὅταν ὁ πειρασμός καταφέρνει νά πείσει τόν ἀνθρωπο

πώς ο Δημιουργός του είναι μοχθηρός και ζηλότυπος.

Βεβαίως και τό ρήμα «κατακυριεύσατε» αποτελεί έντολή έξουσίας επί της δημιουργίας. Όλοι οί Πατέρες συμφωνούν, πώς ὅλη ἡ Κτίσις ἀποτελεῖ δῶρο πρὸς τόν ἄνθρωπο καί ὡς ἐκ τούτου ἐγείρονται ἀνθρώπινα δικαιώματα ἐπ’ αὐτῆς. Πρέπει ὅμως ἡ πραγματικότητα αὐτή νά ἰδωθεῖ μέσα ἀπό τό πρίσμα τοῦ πνεύματος τῆς Καινῆς Διαθήκης. Διότι ἡ ἐνανθρώπιση τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, πέρα ἀπό ὅλες τίς λυτρωτικές ἐπιπτώσεις πού εἶχε στήν ἀνθρώπινη φύση, ὑπάρχει πλέον ὡς διαρκῆς δύναμη ἀνατροπῆς τῆς στρεβλῆς εἰκόνας πού τό προπατορικό ἁμάρτημα κληροδότησε στόν ἄνθρωπο σχετικά μέ τόν Δημιουργό του, ἀλλά καί τῶν διαστάσεων τῶν ὄρων «ἐξουσία» καί «δικαίωμα».

Βεβαίως «κατακυριεύσατε», ἀλλά κατά μίμησιν ποίου καί τί εἶδους κυρίαρχου; Εἶναι φυσικό, πώς, ὅταν ὁ ἄνθρωπος φαντάζεται τόν Θεό του ὡς Θεό ἀντίπαλο καί πανίσχυρο, πού πρέπει νά διατηρήσει πάση θυσία τήν ἐξουσία Του, θά θελήσει νά ἀντλήσει μοντέλα δυνάμεως καί ἐξουσίας ἀπό αὐτή τήν φανταστική εἰκόνα. Τήν ὥρα ὅμως πού οἱ ἴδιοι Του οἱ μαθητές, λίγο πρὶν τό Πάθος, ζητοῦν ἐξουσία³, ξεχνοῦν πώς ὁ Χριστός τούς ἔχει προειδοποιήσει πώς στήν ἐπερχόμενη βασιλεία οἱ ἔσχατοι ἔσσονται πρῶτοι καί οἱ πρῶτοι ἔσχατοι⁴. Μέ αὐτά τά λόγια ἐπιδιώκει ὁ Χριστός νά ἐπαναφέρει τήν ἀνθρώπινη νόση στήν ἐνατένιση τῆς αὐθεντικῆς ἀξιολογικῆς κλίμακας καί τοῦ «φυσικοῦ» περιεχομένου τῶν δύο αὐτῶν ὄρων. Ὁ Θεός παραμένει παντοδύναμος, μόνο πού, αὐτή του ἡ παντοδυναμία, πηγάζει ἀπό τήν ἄπειρη ἀγάπη Του. Τήν ὥρα πού ὁ βασανισμένος λαός τοῦ Ἰσραὴλ περιμένει τόν οὐράνιο στρατηλάτη καί ἐλευθερωτή ἀπό τούς Ρωμαίους, τόν οὐράνιο ἀδέκαστο κριτή πού θά ἀποκαταστήσει μέ

ρομφαία τή δικαιοσύνη, Ἐκεῖνος, ἄλαλος ὡς ἄμνος ἀγόμενος στή σφαγή, παίρνει τή ζυγαριά τῆς ἀγάπης καί κρίνει τόν κόσμο. Αὐτῆς τῆς ἀγάπης ἡ δύναμη μπορεῖ νά ἀποτελεῖ τό σκάνδαλο γιά τοῦ Ἑβραίου, μωρία γιά τούς Ἕλληνες καί αἰτία εἰρωνικῶν σχολίων γιά τούς image makers καί τούς μεγαλοσχήμονες τῶν κυβερνήσεων καί τῶν πολυεθνικῶν. Ἀκόμη ὅμως καί μέ

Ἐδῶ ἄς ἀναφέρουμε μόνο ἓνα: ὁποῖος ἀγαπᾷ, ξέρεי νά δωρίζει. Καί ὁποῖος ξέρει νά δωρίζει εἶναι ἱκανός νά εὐγνωμονεῖ γιά τίς δωρεές πού δέχτηκε.

τή λογική τῶν κέντρων τῆς ἐξουσίας, ὅπου ὅλα κρίνονται ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος, ἡ λογική τῆς δυνάμεως δέν κατάφερε οὔτε σέ ἓνα τομέα νά βελτιώσει τήν ποιότητα τῆς ζωῆς. Οἱ τυραννίες πέφτουν καί ἀμέσως γεννιοῦνται καινούργιες, τό δίκαιο ἀποκαθίσταται καί ἀμέσως μεταλλάσσεται σέ ἀδικία, πού θά γεννήσει τήν νέα ἐπανάσταση. Αὐτός ὁ φαῦλος κύκλος ἀποκαλύπτεται πολύ περισσότερο στά θέματα τοῦ περιβάλλοντος.

Ἡ ἀγάπη ὅμως; Τί διαφορετικό φέρνει στήν ἀνθρώπινη συμπεριφορά καί ἀπό πού ἀντλεῖ τήν ὄντως ἀποτελεσματική της δύναμη γενικότερα, ἀλλά καί εἰδικά στό πεδίο τῆς σχέσης τοῦ ἀνθρώπου μέ τή φύση; Γιά πολλούς ἀποτελεῖ ἓνα γλυκό, ἀλλά ἴσως ὀχι καί τόσο δυναμικό συναίσθημα. Λίγοι ὅμως τήν ἔχουν ἐκτιμήσει ὡς μία ὄντως δύναμη, τή μόνη ἴσως δύναμη ἀλλαγῆς τῶν παραμέτρων πρὸς τό καλύτερο, δύναμη ἱκανή νά ἀλλάξει τόν πυρήνα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς καί δράσης καί νά δώσει ἀπτά ἀποτελέσματα. Πολλά μπορεῖ νά πεῖ κανεῖς γι’ αὐτήν,

3. Μάρκ. 10, 37.

4. Ματθ. 20, 16.

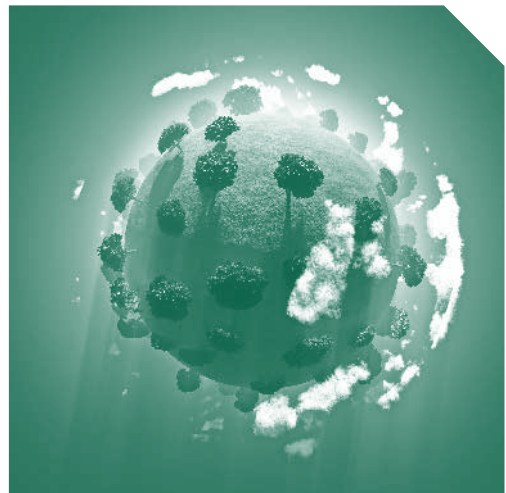
κυρίως ἂν ἀνήκει στους εὐλογημένους ἐκείνους πού τήν ἔχουν γευτεῖ καί τήν ἔχουν προσφέρει. Ἐδῶ ἄς ἀναφέρουμε μόνο ἕνα: **ὅποιος ἀγαπᾷ, ξέρει νά δωρίζει.** Καί ὅποιος ξέρει νά δωρίζει εἶναι ἱκανός νά εὐγνωμονεῖ γιά τίς δωρεές πού δέχτηκε. Ἐάν σήμερα τό περιβάλλον δεινοπαθεῖ, εἶναι διότι ὁ ἄνθρωπος, ἀποκομμένος ἀπό τήν πηγὴ τῆς ἀγάπης, ἔχασε τήν δυνατότητα νά ἀντιμετωπίζει τήν δημιουργία ὡς δῶρο ζωῆς καί τήν κατάντησε λάφυρο δυνάμεως.

Ὅσο γιά τόν περιφήμο αὐτόν ὄρο «δικαίωμα», πού ἔχει γίνει σημαία σέ κάθε διεκδίκηση, μπορεῖ νά ἀποτελεῖ ὡς ἕνα σημεῖο ἐργαλεῖο παρηγοριᾶς σέ μία ἀνθρωπότητα βουτηγμένη στήν ἀδικία καί τήν καταπίεση. Ὅταν ὅμως θεοποιηθεῖ καί γίνει τό μοναδικό ζητούμενο κάθε ἀνθρώπινης ἐπίδιξης, καταντᾷ ἐργαλεῖο αὐθαιρεσίας, οὐσιαστικά ἄλλοθι μίας ἐγωιστικῆς αὐθαιρεσίας πού κατατρώγει χειρότερα καί ἀπό τή στυγνότερη δικτατορία τήν καθημερινότητα τῶν ἀνθρώπων. Τό δίκιο καί τό ἄδικο αὐτοῦ τοῦ κόσμου δέν μετριέται μέ τό βάρος τοῦ δικαιώματος ἀλλά μέ τό βάρος τῆς ἀγάπης. Αὐτὴ φανερώνει στόν ἄνθρωπο τόν τρόπο ζωῆς πού θά γαληνέψει αὐτόν καί τόν κόσμο γύρω του, αὐτὴ εἶναι ἡ μόνη δύναμη πού ἀποκαλύπτει τήν κτηνωδία, τήν γελοιότητα καί τήν τραγικότητα τῆς δίψας τοῦ ἀνθρώπου γιά ἐξουσία καί δύναμη, αὐτὴ δείχνει μέ τό δάκτυλό της τά καμένα δάση καί τούς σκουπιδότοπους. Ὁ Θεός δέ δικάζει⁵, ἡ ἀγάπη Του θά κρίνει τόν κόσμο.

Ὁ ἄνθρωπος πλάστηκε ἀχόρταγος. Πρὶν τήν πώση, ἀχόρταγος γιά ἀγάπη, κατ' εἰκόνα καί ὁμοίωση τῆς ἀγάπης τοῦ Δημιουργοῦ του. Μετά τήν πώση, ἀχόρταγος γιά τὰ ξυλοκέρατα τῆς ἀρπαγῆς. Τό περιβάλλον δέν ἀποτελεῖ παρά μία ἀπεικόνιση αὐτῆς τῆς ἀλλοτρίωσης. Ἐχουμε τήν ...τύχη νά ἀνήκουμε στή γενιά ἐκείνη, πού ἐντονότερα ἀπό κάθε ἄλλη, βλέπει καί ψηλαφεῖ τὰ δεινὰ μίας ἀλλοτριωμένης ἀνθρώπινης ἱστορίας,

πού φτάνει στό τέλος της. Καί ἂν κάποτε ἡ ἀνάγκη ἀλλαγῆς τῶν ψυχῶν ἔμοιαζε κήρυγμα πολυτέλειας καί θεωρητικολογίας, ἀναδεικνύεται πλέον ὡς ἡ πρακτικότερη λύση ἐπιβίωσης, τήν ἴδια ὥρα, πού συνεδριάσεις, συνελύσεις, μέτρα, οἰκολογικές καμπάνιες καί κροκοδείλια δάκρυα ἐκείνων, πού ντοπάρισαν γενιές καί γενιές ἀνθρώπων μέ τό ἀσυδοσία τοῦ εὐκολοῦ πλοῦτου καί τῆς ἀδίστακτης ἐξουσίας, προκαλοῦν μόνο εἰρωνεῖα καί ἀπογοήτευση.

Ἐλεγε ἕνας ἀβάς, πῶς ἡ ἀγάπη εἶναι τόσο ζωντανή, τόσο ἀπτή, σάν ἕνα καρβέλι ζεστό ψωμί. Ἐφτασε ὁ καιρός νά ψηλαφίσουμε τό στέρεμά της στό νερό πού τελιώνει, στά δάση πού ξεψυχᾶνε, στόν ἀέρα πού πνίγει. Εἶναι καιρός πίκρας γιά τήν ἀνθρώπινη ἀποτυχία, καιρός ἀπογύμνωσης τῶν φορέων μίας στρεβλῆς ἐξουσίας, καιρός, πού ἡ Ἐκκλησία θ' ἀρχίσει νά μετριέται στά πρόσωπα ἀνθρώπων εὐθύνης, ταπεινώσης, πίστες, ἀγάπης καί δράσης. Τέτοιων ἀνθρώπων τὰ ἔργα, τέτοιας Ἐκκλησίας τὰ ἔργα θά ἀλατίσουν πάλι τόν κόσμο καί τό ἀλάτι αὐτό, σάν μία ἄλλη, ὄχι ὄξινη μὰ γλυκιά βροχὴ θά πλημμυρίσει ξηρές καί θάλασσες καί θά κάνει τή γῆ ἄξια νά τήν ἐποικίσουν ὄντα ἀγάπης καί εὐγνωμοσύνης.

5. Ἰω. 5, 22.

ΟΙ ΜΟΡΦΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΩΣ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΙ ΡΟΛΟΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Τῆς κ. **Εὐαγγελίας Τσαγκαρλῆ-Διαμάντη**,
Δρ Θεολογίας - Μρ Φιλολογίας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μεταξύ εκπαιδευτικοῦ καί μαθητῆ, κατά τή διάρκεια τῆς διδακτικῆς διαδικασίας, ἀναπτύσσονται σχέσεις ἐπικοινωνίας, οἱ ὁποῖες ἐπηρεάζονται κυρίως ἀπό τό ρόλο τῶν συμμετεχόντων, ἐκπαιδευτικοῦ καί μαθητῶν. Οἱ ρόλοι¹ αὐτοῖ ἐπηρεάζουν τή μορφή τῆς διδασκαλίας² καί ἀνάλογα μέ τή μορφή πού ἐφαρμόζεται, προκαλοῦνται καί τά ἀντίστοιχα ἀποτελέσματα, ἀπό ἄποψη παιδαγωγική, ψυχολογική κ.λπ.

Μορφή διδασκαλίας εἶναι ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖον ἐπικοινωνεῖ ὁ ἐκπαιδευτικός μέ τούς μαθητές, κατά τή διδασκαλία καί τούς βοηθᾷ στήν προσπάθειά τους νά κατακτήσουν τά μορφωτικά ἀγαθά. Ὁ ἐκπαιδευτικός ὀφείλει νά ἐφευρίσκει τρόπους νά ἐπικοινωνεῖ μέ τούς μαθητές του, ὥστε αὐτοῖ νά βοηθοῦνται γιά τήν προετοιμασία, ὄχι μόνο τήν ἐπαγγελματική ἀλλά καί τήν προσωπική καί κοινοτική-κοινωνική ζωή³. Ὑπάρχουν παιδαγωγικές προτάσεις

γιά ποικίλες μορφές⁴ καί μεθόδους⁵ κατά τή διδακτική διαδικασία.

Ἀναφερόμενοι οἱ παιδαγωγοί στό θέμα τῶν μορφῶν διδασκαλίας⁶, ὑπογραμμίζουν ὅτι ὅλες ἔχουν θέση στή διδακτική διαδικασία. Ὁ ἐκπαιδευτικός, πού γνωρίζει, ἀποφασίζει, τήν κατάλληλη μορφή γιά τά συγκεκριμένα μαθήματα, ὥστε νά ἐξασφαλίζεται μεγαλύτερη ἐπιτυχία στήν κατανόηση, ἀλλά νά ὑπάρχει καί προσδοκία. Εἶναι γνωστό ὅτι ἡ ἐναλλαγή στούς τρόπους διδασκαλίας καί στούς τρόπους μάθησης, δημιουργεῖ εὐνοϊκοῦς ὄρους, γιά τή συμμετοχή τῶν μαθητῶν στή διδασκαλία καί γιά τήν πρόκληση κινήτρων μάθησης⁷.

Ὁ ρόλος τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ εἶναι κομβικός, καθῶς ἐπιδιώκει τήν ἀνάπτυξη ἱκανοτήτων

νομιᾶς- στήν Πρωτοβάθμια καί Δευτεροβάθμια Ἐκπαίδευση, Θεσσαλονίκη: Δέσ. Κυριακίδου, Β΄ ἔκδοση, 2014², σελ. 561.

1. Εἶναι ἡ κοινωνική συμπεριφορά πού ἀναμένεται ἀπό πρόσωπο τό ὁποῖο κατέχει συγκεκριμένη κοινωνική θέση σέ σχέση μέ τόν κάτοχο ἄλλης θέσης, λ.χ. ὁ ρόλος τοῦ πατέρα ἢ τῆς μητέρας στήν οἰκογένεια, οἱ ρόλοι τῶν ἐκπαιδευτικῶν καί τῶν μαθητῶν στό σχολεῖο κ.λπ. Γεωργίου Μπαμπινιώτη, *Λεξικό τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσας*, Ἀθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας ΕΠΕ, 2008, σελ. 1553.
2. Ἐλένης Νημᾶ, Ἀχιλλέα Καψάλη, *Σύγχρονη Διδακτική*, Θεσσαλονίκη: Ἐκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, 2002, σελ. 84-132.
3. Ἰωάννου Κογκούλη, *Διδακτική τοῦ μαθήματος τῶν Ὀρησκευτικῶν - Παιδείας καί Ἐλληνορθόδοξης Κληρο-*

4. Εὐαγγελίας Τσαγκαρλῆ-Διαμάντη, *Σύγχρονα Ἀναλυτικά Προγράμματα καί Μοντέλα Διδασκαλίας*, τόμος Β΄, Ἀθήνα: Λύχνος, 2005, σελ. 70.
5. Ἐλένης Νημᾶ, Ἀχιλλέα Καψάλη, «Μέθοδος, στή διδακτική διαδικασία, εἶναι ἡ διεξαγωγή τῆς διδασκαλίας σύμφωνα μέ ὀρισμένες ἀρχές, προκειμένου νά ἐπιτευχθοῦν οἱ σκοποὶ τῆς διδασκαλίας», ὁ.π., σελ. 79.
6. Ἡ ταύτιση τοῦ ὄρου μορφή διδασκαλίας μέ τόν ὄρο μέθοδος διδασκαλίας δέν ἀνταποκρίνεται στήν πραγματικότητα. Κάθε μιᾶ ἀπό τίς ἔννοιες αὐτές περιγράφει ἕνα ἰδιαίτερο χαρακτηριστικό τῆς διδασκαλίας, πού ἀποβλέπει στήν ἀποτελεσματικότητα τῆς διδασκαλίας, ἔχει ὁμως διαφορετικό περιεχόμενο. Πρβλ. Ἰωάννη Χριστιᾶ, *Θεωρία καί Μεθοδολογία τῆς Διδασκαλίας*, Ἀθήνα: Γρηγόρη, 2004, ἔκδοση 4η, σελ. 117.
7. Ἰωάννη Χριστιᾶ, ὁ.π., σελ. 121.

οί όποϊες συνδέονται μέ τήν έπικοινωνία καί τίς διαπροσωπικές σχέσεις άλλα καί τήν άποτελεσματική διαχείριση προβλημάτων.

Τελικά, ένας νέος ρόλος του εκπαιδευτικού, στο σύγχρονο σχολείο, είναι να βοηθά τους μαθητές του να αντιμετωπίζουν τον άλλον ως φίλο και συνεργάτη. Έτσι αναδεικνύεται και η ήθική και κοινωνική διάσταση της εκπαίδευσης. Γι' αυτό και οι μορφές διδασκαλίας ποικίλουν, ανάλογα με τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα.

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Η καθημερινή προετοιμασία του εκπαιδευτικού, για τη διδακτική διαδικασία, είναι αναγκαία, παρότι δεν εξασφαλίζει την επιτυχία. Δημιουργεί, όμως, η προετοιμασία το παιδαγωγικό κλίμα για τις αναμενόμενες «λύσεις». Τα σχέδια διδασκαλίας⁸ αποτελούν τη βάση για τη διδασκαλία, ώστε να μην οδηγείται ο εκπαιδευτικός στον αυτοσχεδιασμό και την άπορρυθμιση, η οποία καταλήγει στην μειωμένη ποιότητα. Και είναι αναγκαία η έτοιμασία, ξεχωριστά για κάθε διδακτική ένότητα, επειδή το Περιεχόμενο της προτείνεται, με βάση το αναλυτικό πρόγραμμα, για συγκεκριμένο σκοπό και στόχο.

Στά πλαίσια του σχεδιασμού της διδασκαλίας λαμβάνονται υπόψη, από τον εκπαιδευτικό, όλα τα οργανωτικά μέσα, όπως η αίθουσα, ο πίνακας, ο ηλεκτρονικός υπολογιστής, άλλα κυρίως τα ουσιαστικότερα, όπως η καλή γνώση του μορφωτικού αγαθού και της μεθοδολογίας της διδασκαλίας.

Ποιά στοιχειά όμως, περιλαμβάνει ένας σύγχρονος σχεδιασμός;

8. Ευάγγελίας Τσαγκαρλή-Διαμάντη, *Ειδική Διδακτική των Θρησκευτικών - Διδασκαλίες Μονοθεματικές-Διαθεματικές-Διεπιστημονικές-Project*, Αθήνα: Αυτόέκδοση (Βιβλιοπωλείο Γρηγόρη), 2011, σελ. 154.

Η σύγχρονη αρχιτεκτονική της διδασκαλίας, όρος που δανείζεται η Παιδαγωγική από τις θετικές επιστήμες για να εκφράσει την πολυπλοκότητα αλλά και την πρωτοτυπία της διδασκαλίας, δίνει έμφαση στις διδακτικές ενέργειες του εκπαιδευτικού.

Διδακτικές ενέργειες⁹, μπορεί να είναι:

- η διέγερση της προσοχής του μαθητή,
- η υποβοήθηση ανάκλησης προηγούμενων και σχετικών με τη νέα ύλη έμπειριών,
- η ενίσχυση μεταβίβασης της μάθησης κ.λπ.
- τα μέσα υλοποίησής τους.

Επισημαίνεται, ότι όλα οργανώνονται με έλαστικό τρόπο, αφού δεν πρόκειται για τυποποιημένες δραστηριότητες. Υπολογίζουμε πάντοτε και τον αυθορμητισμό των μαθητών, που καλούνται να συμμετέχουν, όχι στο σχεδιασμό αλλά στη διεξαγωγή του μαθήματος. Αυτοί βέβαια είναι που έπηρεάζουν το διδάσκοντα. Γι' αυτό, καλόν είναι να υπάρχουν περιθώρια αναπροσαρμογής του αρχικού σχεδιασμού.

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Η επικοινωνία¹⁰, ως κοινωνικό φαινόμενο, που αποτελεί βασική προϋπόθεση για την ανθρώπινη συμβίωση και την κοινωνική εξέλιξη, αποτελεί βασική προϋπόθεση και στη σχολική τάξη ως μέσον πνευματικής ανάπτυξης. Ο άνθρωπος, ιδιαίτερα ο νέος, με την επικοινωνία δέχεται, από το κοινωνικό περιβάλλον, και αποθησαυρίζει πληροφορίες, αποκτά γνώσεις και έτσι μεταβάλλεται έσωτερικά. Για τη μετάδοση των πληροφοριών χρησιμοποιούνται διάφορα μέσα: λέξεις, εικόνες, χειρονομίες ή άλλα σύμβολα. Όταν οι άνθρωποι έπενεργούν

9. R. M. Gagné - L. J. Briggs, *Principles of Instructional Design*, New York: 2nd, Holt, Rinehart and Winston, 1979, σελ. 155-165. / Γιώργου Φλουρή, *Η αρχιτεκτονική της διδασκαλίας και η διαδικασία της μάθησης*, Αθήνα: Γρηγόρη, 1986, σελ. 115.

10. Γεωργίου Κρουσταλάκη, *Διαπαιδαγώγηση-πορεία ζωής*, Αθήνα: Αυτόέκδοση, 2000, σελ. 15-21.

ό ένας στον άλλον, διαμέσου συμβόλων, τότε βρίσκονται σε επικοινωνία.

“Ένα από τα ανθρώπινα μέσα επικοινωνίας είναι ο λόγος. Ός γραπτός ή προφορικός, ο λόγος συμβάλλει στην έκφραση του ανθρώπου και την επικοινωνία¹¹ με τους συνανθρώπους του. Η αγωγή που δέχεται ο άνθρωπος, από τη νηπιακή του ηλικία, είναι μία διαδικασία επικοινωνίας κυρίως με το λόγο. Η διδασκαλία είναι το μέσον με το οποίο πραγματοποιείται ή παιδευτική επικοινωνία στη σχολική τάξη. Η έκπομπή του μηνύματος στην τάξη, προκειμένου να είναι αποτελεσματική, πρέπει να στηρίζεται στην κατάλληλη μεθοδολογία, μέρος της οποίας αποτελεί και ή μορφή δι-

δασκαλίας. Καί για να υπάρχουν τά αναμενόμενα αποτελέσματα, είναι ανάγκη να υπάρχει ο προγραμματισμός της επικοινωνίας, ή πραγματοποίηση του προγράμματος και ή αξιολόγηση¹² των αποτελεσμάτων. Από την αξιολόγηση θα καταφανεί ή ανάγκη συνέχισης, διακοπής ή τροποποίησης του σχεδίου. Άλλά για την περαιτέρω πρόοδο των μαθητών και του εκπαιδευτικού, καλόν είναι να υπάρχει

από καιρού εις καιρόν και ή αυτοαξιολόγηση, ή όποια θα όδηγήσει και στην αναγκαία επανατροφοδότηση. Όλη αυτή ή διαδικασία είναι μία πορεία προόδου και επιτυχίας της στοχοθεσίας και γενικότερα του παιδευτικού έργου. Όσο για την προσωπική πρόοδο του κάθε μαθητή, αυτό θα έξαρτηθεί όχι μόνον από την προσωπικότητα του ανθρώπου που άσκει την άγωγή αλλά και από την ψυχοβιολογική κατάσταση¹³ του δέκτη, του ίδιου του μαθητή δηλαδή. Όμως, σημαντικό ρόλο παίζουν τά παιδαγωγικά μέσα, που είναι: ή προτροπή του εκπαιδευτικού ή του γονιού, ή συμβουλή τους, ό έπαινος, ή καθοδήγηση, ή ενθάρρυνση και οι διάφορες δραστηριότητες, που άνοιγουν όρίζοντες στην καλλιέργεια και την αισιοδοξία του νέου ανθρώπου. Η ποικιλία των μορφών έξυπηρετεί αυτούς τους ρόλους.

ΟΙ ΜΟΡΦΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ – ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΛΟΓΟΙ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΤΟΥΣ

Ό εκπαιδευτικός, που ό ρόλος¹⁴ του στό σχολείο είναι κεντρικός, αντιμετώπιζεται κατά καιρούς από διαφορετικές θεωρητικές κοινωνικοπολιτικές όπτικές¹⁵. Η πολιτεία άναθέτει στον εκπαιδευτικό πολλούς ρόλους. Καί πλίν της διδασκαλίας των μαθημάτων της ειδικότητάς του, έχει και όρισμένες άλλες ύποχρεώσεις στό σχολείο. Αυτές είναι ύπηρεσίες πέραν του ώραριου του σχολείου και σε πολλές περιπτώσεις είναι άφορμές για επικοινωνία με τους μαθητές και συμπάρασταση στα προβλήματά τους. Οι διαφορετικοί ρόλοι επικοινωνίας, μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών, είναι ή αίτια που όδηγοϋν σε διαφορετικές μορφές

11. Ray L. Birdwhistel, *Communication, International Encyclopedia of the Social Sciences*, Macmillan and Free Press, vol. 3, 1968, p. 24-29

12. Εύαγγελίας Τσαγκαρλή-Διαμάντη, *Άξιολόγηση-Άντοαξιολόγηση μαθητών και εκπαιδευτικών*, Άθήνα: αϋτοέκδοση, 2003, σελ. 105-108.

13. Γεωργίου Κρουσταλάκη, *Διαπαιδαγώγηση-πορεία ζωής*, Άθήνα: Άϋτοέκδοση, 2000, σελ. 29-31.

14. Άθανασίου Γκότοβου, *Η εικόνα του εκπαιδευτικού ως παιδαγωγού από τη σκοπιά των μαθητών: Συγκριτικά στοιχεία, έν*: Πρακτικά Συνεδρίου Τό σύγχρονο σχολείο, Πατάκη, 1996, σελ. 28-33.

15. Άθανασίου Βερτσέτη, *Διδακτική, Τόμος Α΄ - Γενική Διδακτική*, Άθήνα: Άϋτοέκδοση, 1997, σελ. 285.

διδασκαλίας.

Οί μορφές διδασκαλίας-μάθησης, πού αποτελούν μέρος τῆς μεθοδολογίας, χωρίζονται:

Σέ ὁμαδικές καί ἀτομικές. Ὅμαδικές μορφές εἶναι αὐτές ὅπου ἡ τάξη ἀναλαμβάνει ἀπό κοινοῦ τή διεξαγωγή τῆς διδασκαλίας μέ τούς μαθητές, χωρισμένους σέ ὁμάδες, νά ἀναλαμβάνουν μεγάλο μέρος τῆς ἐργασίας. Ἀτομικές μορφές εἶναι ἐκεῖνες ὅπου ὁ μαθητής μόνος του ἢ μέ τή βοήθεια τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ, προσπαθεῖ νά ἀνταποκριθεῖ στά ζητούμενα ἀπό τή μέθοδο πού ἀκολουθεῖ ὁ ἐκπαιδευτικός κατά τή διδακτική διαδικασία. Οἱ μορφές διδασκαλίας, συνήθως, εἶναι ἐναλλασσόμενες ἢ ἀνάμεικτες.

Οἱ λόγοι γιά τούς ὁποίους ὁ ἐκπαιδευτικός προτιμᾷ μία μορφή ἀντί κάποιας ἄλλης, εἶναι πολλοί. Παρουσιάζονται, στή συνέχεια, οἱ μορφές διδασκαλίας-μάθησης, μέ τήν ὑπεθύμηση ὅτι αὐτές ἀποτελοῦν ὄχι μόνον τρόπους μάθησης ἢ μετάδοσης τῆς γνώσης ἀλλά καί ἀντικείμενα μάθησης. Καί αὐτό ἰσχύει γιά ὅλες τίς μορφές διδασκαλίας. Διότι οἱ μαθητές, εἶναι ἀνάγκη, ἀπό πολύ νωρίς νά μάθουν, πῶς νά διηγοῦνται, πῶς νά συζητοῦν, πῶς νά διαλέγονται καί πῶς νά συνεργάζονται. Γίνεται φανερό ὅτι ἡ σύγχρονη ἄποψη γιά τή διδασκαλία-μάθηση περιλαμβάνει κυρίως τή σχέση-συνεργασία τῶν μαθητῶν καί τῶν ἐκπαιδευτικῶν. Τό σχολεῖο ἐντάσσεται στό συνολικό κοινωνικό σύστημα. Ὁ ἐκπαιδευτικός φέρεται στό κέντρο τῆς κοινωνικῆς ζωῆς καί τοῦ κοινωνικοῦ γίγνεσθαι. Σ' αὐτό μπορεῖ νά προσφέρει τίς ὑπηρεσίες του καί νά θελήσουν καί οἱ μαθητές νά πραγματοποιήσουν πολλές ἀπό αὐτές, στό ἄμεσο μέλλον ἢ μέ τήν ἐνηλικίωσή τους.

Ἡ σχολική τάξη εἶναι μία σύνθετη κοινωνική πραγματικότητα, ἡ ὁποία δέχεται τίς συνεχεῖς ἐπιδράσεις τοῦ πολιτιστικοῦ περιβάλλοντός της. Στή χώρα μας, ἡ Ὁρθοδοξία ἀποτελεῖ οὐσιαστικό παράγοντα ἐπιρροῆς καί διαμόρφωσης τῆς ταυτότητας τῶν μαθητῶν, ἐπειδή συνδέεται ἄμεσα μέ τούς ἀγῶνες γιά

τήν ἐπιβίωση τοῦ Ἔθνους ἀλλά κυρίως γιά τήν ἀλήθεια της. Ἡ θρησκευτική αὐτή παράδοση, στίς διάφορες ἐκφάνσεις της (διαχρονικά καί συγχρονικά), ἀποτελεῖ ὕψιστης σημασίας μορφωτικό καί πολιτιστικό ἀγαθό¹⁶. Γι' αὐτό καί κατά τή διαδικασία συνάντησης καί ἀλληλεπίδρασης της μέ τούς διάφορους πολιτισμούς, ἡ Ὁρθόδοξη πίστη καί ζωή καλεῖται ὄχι μόνον νά μὴν ἀφομοιωθεῖ ἢ νά συγχωνευθεῖ, ἀλλά νά ἀποδείξει τόν «οἰκουμενικό της χαρακτήρα» μέ τήν ἀνάλογη διαμόρφωση καί ἐξέλιξη¹⁷.

Γιά τήν κατάκτηση αὐτῶν τῶν μορφωτικῶν ἀγαθῶν ἀπό τούς μαθητές, συμβάλλει τά μέγιστα ἡ μεθοδολογία τῆς διδασκαλίας. Οἱ μορφές διδασκαλίας πού ἐπιλέγονται ἀπό τόν ἐκπαιδευτικό, ἐπηρεάζουν τήν ἐπικοινωνία, κατά τή διδακτική διαδικασία, ἀλλά καί ἡ ἐπικοινωνία διαμορφώνει τίς μορφές αὐτές, ἐπειδή ἡ σχέση τους εἶναι ἀμφίδρομη.

Οἱ **Μορφές Διδασκαλίας**, ἀπό τούς εἰδικούς ἐπιστήμονες, κατατάσσονται σέ τέσσερις κατηγορίες, πού εἶναι οἱ ἑξῆς: 1. Δασκαλοκεντρικές, 2. Μαθητοκεντρικές, 3. Μεικτές καί 4. Ὁμαδοκεντρικές.

Στίς Δασκαλοκεντρικές μορφές διδασκαλίας τήν πρωτοβουλία δράσης καί ἐπικοινωνίας ἔχει σχεδόν ἀποκλειστικά ὁ ἐκπαιδευτικός. Ὁ ρόλος τῶν μαθητῶν, στήν προκειμένη περίπτωση, ἐξαντλεῖται στήν προσεκτική παρακολούθηση καί καταγραφή στή μνήμη τους τῶν στοιχείων τά ὁποῖα παρουσιάζει ὁ ἐκπαιδευτικός. Εἶναι οἱ ἄμεσες μορφές διδασκαλίας πού ἀποτελοῦνται ἀπό ἕνα σύνολο ἐνεργειῶν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ καί ἀπό ἐνέργειες ἢ ἐσωτερικές διεργασίες ἐκ μέρους τῶν μαθητῶν πού ἀντιστοιχοῦν στίς πρώτες.

Ἡ μονολογική μορφή (Μονόλογος) ἀνήκει στίς Δασκαλοκεντρικές μορφές καί χρησιμοποιεῖται:

– Ὅταν ἡ διδασκόμενη ὕλη εἶναι τελείως νέα καί παντελῶς ἄγνωστη στους μαθητές καί

16. Ἐμμανουήλ Περσελῆ, *Σχολική Θρησκευτική Ἀγωγή*, Ἀθήνα: Γρηγόρη, 2000, σελ. 32.

17. Ἰωάννη Κογκούλη, *Κατηχητική καί Χριστιανική Παιδαγωγική*, Θεσσαλονίκη: Κυριακίδου, 2000, σελ. 370.

– Όταν είναι σκόπιμο νά δημιουργηθοῦν ἰσχυρές ἐντυπώσεις στους μαθητές, μέσα ἀπό μία εὐστοχὴ διδασκαλική προσλαλία.

Γι' αὐτό, ὁ ἐκπαιδευτικὸς θά πρέπει νά διακρίνεται γιὰ ἐκφραστικὴ ἱκανότητα, πλούσιο λεξιλόγιο, δραματικότητα, εὐλικρύνεια - ἐντιμότητα, ὀργανωτικότητα καὶ γνώσεις. Οἱ γνώσεις αὐτές ἀναφέρονται: στὴ διδακτέα ὕλη, στὰ ἀναλυτικὰ προγράμματα, στὶς στρατηγικὲς ἐλέγχου τῆς τάξης καὶ στὴ γνώση τῶν μαθητῶν.

Τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς μονολογικῆς διδασκαλίας εἶναι ἡ σαφήνεια, ἡ δομὴ, ἡ γλώσσα, ἡ προσοχή, τὰ παραδείγματα κ.λπ.

Τὰ εἶδη τοῦ μονολόγου εἶναι δύο:

α) Ἡ περιγραφή. Πρόκειται γιὰ διαδικασίαν παράθεσης γνωρισμάτων ἑνὸς ἀντικειμένου (πράγματος, τοπίου, ἀνθρώπου κ.λπ.), με τὰ ὁποῖα σχηματίζουμε τὴν εἰκόνα γι' αὐτό.

β) Ἡ ἀφήγησις. Εἶναι ἡ διαδικασίαν ἐξιστορήσεως γεγονότων, με τὴν ὁποῖαν ἀποκτοῦμε γνώση τῶν συνθηκῶν πραγμάτωσις τῶν γεγονότων αὐτῶν.

Ὅταν διδάσκουμε στὸ σχολεῖο καὶ χρησιμοποιοῦμε τὴν μονολογικὴ μορφή, ἐναλλάσσονται καὶ συνυπάρχουν καὶ τὰ δύο εἶδη. Σέ ὅλα τὰ μαθήματα χρησιμοποιοῦνται καὶ τὰ δύο εἶδη μονολόγου.

Δέν ἐπιδοκιμάζουμε οὔτε ἀποδοκιμάζουμε τὸ μονόλογο καὶ δεχόμαστε τὸ χρυσὸ κανόνα τῆς Διδακτικῆς, ὅτι οὐδέποτε ὁ δάσκαλος λέγει ἢ πράττει ὅ,τι μπορεῖ νά πεῖ ἢ νά πράξει ὁ μαθητής.

Μαθητοκεντρικὲς μορφές διδασκαλίας

Ἡ διαλογικὴ μορφή διδασκαλίας (διάλογος), θεωρεῖται ὡς Μαθητοκεντρικὴ μορφή καὶ εἶναι ἀποτελεσματικὴ διδακτικὴ τακτικὴ, ἐπειδὴ συμμετέχουν, ἐνεργῶς, καὶ οἱ μαθητές. Αὐτὸ εἶναι σημαντικό, ἀφοῦ ὕψιστο κριτήριον ἐπιτυχημένης διδακτικῆς ἐργασίας θεωρεῖται ἡ μαθητικὴ συμμετοχή. Ἐξάλλου, «ἡ μέθοδος ποῦ δέν ἀναμειγνύει τὸν διδασκόμενον στὴ δια-

δικασία τῆς διδασκαλίας, δέν εἶναι ὑποφερτή, ὡς διδακτικὴ μέθοδος, ἀφοῦ διδασκαλία εἶναι διαδικασία καὶ ὄχι προσανατολισμένον προϊόν»¹⁸.

Ἐπὶ τὴν ἀνάγκην νά διακρίνεται ἡ διδασκαλία ἀπὸ τὴν ἐκπαίδευση, ὑπάρχουν διάφορα εἶδη διαλόγου. Διακρίνουμε:

α) Τὸν διευθυνόμενον διάλογο, ποῦ θεωρεῖται ὁ πιὸ κατάλληλος γιὰ τὴν διδακτικὴν διαδικασίαν. Ὑπάρχει καὶ ὁ ἐξελίσσων διάλογος τῶν ἐρβάρτιανῶν ποῦ ὑλοποιεῖται με προσχεδιασμένες ἐρωτήσεις ἐκ μέρους τῶν ἐκπαιδευτικῶν γιὰ τὴν νέα γνώση καὶ λογικὴν διαδοχή. Ὑπάρχει καὶ ὁ διάλογος τοῦ «Σχολείου Ἐργασίας». Οἱ παιδαγωγοὶ τῆς προοδευτικῆς ἀγωγῆς, στὴν ὁποίαν ἀνήκει τὸ «Σχολεῖο Ἐργασίας», ὑποστηρίζουν τὴν ἄποψη ὅτι οἱ μαθητές πρέπει νά ἐρωτοῦν καὶ οἱ ἐκπαιδευτικοὶ νά ἀπαντοῦν στὶς ἐρωτήσεις τῶν μαθητῶν τους, γιὰ τὸ αὐτὸ γινώσκοντες τὴν ἀκριβῆ ἀγνοοῦν. Ἡ θέση τοῦ «Σχολείου Ἐργασίας» στὸ θέμα τῶν ἐρωταποκρίσεων κατακρίθηκε ἀπὸ τοὺς ψυχραίμους μελετητὰς τῶν σχολικῶν πραγμάτων, γιὰ τὸ ὅτι οἱ μελετητὰς ἀκράτεις καταστάσεις μετὰ τὴν ἐμπιστοσύνην ποῦ ἔδειξε στὴν ὠριμότητα τῶν μαθητῶν.

Ἡ μέση λύσις ἐπομένως εἶναι, νά ὑποβάλλονται ἐρωτήσεις ἀπὸ τοὺς μαθητές ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκπαιδευτικούς στὴν κατάλληλη περίστασι.

β) Τὸν ἐλεύθερον διάλογο, ποῦ πραγματοποιεῖται σὲ περιπτώσεις τάξεων, με ὠριμότητα μαθητῶν. Πρόκειται γιὰ διαλογικὴν μορφή μαθησιακῆς διαδικασίας, ὅπου οἱ μαθητές συμμετέχουν σὲ κοινὸν διάλογο, ἐνῶ ὁ ἐκπαιδευτικὸς παρεμβαίνει στὴ συζήτησι ἔλαχιστα. Παρατηρήθηκαν πολλὲς παρεκκλίσεις, τὰ τελευταῖα χρόνια, κατὰ τὴν διαδικασίαν αὐτῆς τῆς μορφῆς διαλόγου καὶ ἡ βασικὴ αἰτία ἦταν ὅτι οἱ μαθητές δέν εἶναι ἀσκημένοι νά συμμετέχουν σὲ διάλογο χωρὶς καθορισμένον μετὰ σαφήνεια θέμα. Πάντως, σὲ περιπτώσεις ποῦ οἱ μαθητές εἶναι ἀσκημένοι σὲ ἐλεύθερον διάλογο, τὰ ἀποτελέσματα εἶναι πολὺ θετικὰ. Γι' αὐτὸ, χρειάζεται

18. John Boojamra, *Foundations for Christian Education*, New York: St. Vladimir's Seminary Press, 1989, σελ. 273.

νά καθοδηγήσουμε τούς νέους¹⁹, με τρόπο πού νά τούς ἐνθαρρύνουμε. Αυτό δίνει τό μήνυμα ὅτι τούς σεβόμαστε καί ἔτσι μπορεῖ νά κερδίσουμε τό σεβασμό καί τή συνεργασία μας. Καί οἱ ἔφηβοι δύσκολα συνεχίζουν νά ἀντιδρῶν, ὅταν ἀντιμετωπίζουν τόσο σεβασμό. Ἀλλά βελτιώνεται σημαντικά καί ἡ ποιότητα τῶν ἀποφάσεων πού παίρνουν. Καί γιά νά ἔχουν σταθερότητα οἱ ἀποφάσεις τους, εἶναι ἀνάγκη νά νιώθουν τήν ἤρεμη ἐμπιστοσύνη τῶν ἀνθρώπων πού τούς περιβάλλουν.

3. Μεικτές μορφές διδασκαλίας. Ὀνομάζονται μεικτές, διότι κατά τή διδακτική διαδικασία ἐνεργοποιοῦνται καί ὁ ἐκπαιδευτικός καί ὁ μαθητής. Εἶναι τό ἐνδιάμεσο στάδιο μετάβασης ἀπό τίς δασκαλοκεντρικές στίς μαθητοκεντρικές μορφές διδασκαλίας, ἄν καί παραμένει κυρίαρχος ὁ ἔλεγχος τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ. Οἱ συνηθέστερες μεικτές μορφές εἶναι:

- ἡ μορφή τῆς ἐρωταποκρίσεως,
- ἡ μαιευτική μορφή καί
- ἡ μορφή τῆς παρότρυνσης.

Στίς μεικτές μορφές διδασκαλίας ὁ διάλογος ἀναδεικνύεται βασικό χαρακτηριστικό στοιχεῖο τους.

4. Ὁμαδοκεντρικές μορφές διδασκαλίας. Οἱ διδακτικές αὐτές μορφές, οἱ ὀμαδοκεντρικές, ἀποτελοῦν μετεξέλιξη τῶν μαθητοκεντρικῶν μορφῶν. Οἱ μαθητές θεωροῦνται τό κέντρο, κατά τή διδακτική διαδικασία, ὅμως ὡς συγκροτημένη ὁμάδα καί ὄχι ὡς ἄτομα. Λειτουργώντας μέσα σέ ὀμάδες, τά μέλη μποροῦν νά ξεπεράσουν τά ἀτομικά τους ὄρια καί νά ἀναπτύξουν συλλογικές μορφές σκέψης καί δράσης, προάγοντας σημαντικά τή μαθησιακή διαδικασία. Ἡ συνεργατική μάθηση δέν εἶναι μόνο μία παιδαγωγική μέθοδος ἢ μία ψυχολογική διαδικασία, ἀλλά μία σύνθεση τῶν δύο. Ἡ πρόταση γιά ὀμαδοσυνεργατικές προσεγγίσεις στή διδασκαλία ἐξελίχθηκε, στή σημερινή της μορφή, μέσα ἀπό τή σύνθεση πολλῶν καί διαφορετικῶν θεωρητικῶν σχολῶν. Ἡ σχολή

τοῦ Dewey²⁰ (Ἀμερικανός Παιδαγωγός πού πρότεινε τό «σχολεῖο ἐργασίας») καί τῶν ἄλλων ἐκπροσώπων τῆς Νέας Ἀγωγῆς²¹, εἰσηγήθηκαν καί ἐφάρμοσαν τήν ὀμαδοσυνεργατική διδασκαλία γιά δύο βασικούς λόγους:

1^ο. Διότι προωθοῦσε τήν κοινωνικοποίηση τῶν μαθητῶν καί τόν ἐκδημοκρατισμό τῆς κοινωνίας καί 2^ον διότι ἐξασφάλιζε, μέ αὐθεντικό τρόπο, συνθηκικές βιωματικῆς μάθησης, τήν ὁποία θεωροῦσαν ὡς τή μόνη ἀξίολογη μορφή μάθησης, ἐπειδή καλεῖ τόν ἄνθρωπο νά δεχθεῖ τό συνάνθρωπό του μέ ὄλη του τήν καρδιά.

ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΑ

Τό ἐρώτημα πού τίθεται γιά τούς σημερινούς ἄνθρώπους, ἀλλά καί τούς ἐκπαιδευτικούς καί τούς μαθητές τους, εἶναι, ἄν μποροῦν εὐκόλα νά ἀνοίξουν τό κάστρο τῆς καρδιάς τους καί νά δεχθῶν τόν ἄλλον. Μία αὐτονόητη ἀπαισιόδοξη ἀπάντηση εἶναι, ὅτι αὐτό πού ἄλλοτε ἦταν ἀπλό καί αὐτονόητο, σήμερα φαντάζει ἀδύνατον. Εἶναι ὅμως ἔτσι; Ἡ ἀπάντηση δέν εἶναι καί εὐκόλη. Τό ἀνοιγμα πρὸς τόν ἄλλον προϋποθέτει τό ἀνοιγμα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τόν ἴδιο τόν ἑαυτό του. Ὁ ἄνθρωπος πού ἔχει προσανατολισθεῖ πρὸς τά ἔξω καί ἔχει γυρίσει τήν πλάτη στόν ἐσωτερικό ἑαυτό του, δύσκολα θά προσέξει τόν πλησίον. Ὅφειλε πρῶτα νά κοιτάξει κατάματα τόν ἑαυτό του, νά ξεκλειδώσει τή βαρειά πόρτα τοῦ ἐγωπαθοῦς ἑαυτοῦ του, καί μετά νά στραφεῖ μέ ἀπλότητα πρὸς τόν πλησίον. Αὐτό ἐννοεῖ ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ὅταν ἀναφερόμενος στόν παιδαγωγό, ὑπενθυμίζει: «Καθαρθῆναι δεῖ πρῶτον, εἶτα καθάрай, σοφισθῆναι καί οὕτω σοφίσαι, γενέσθαι φῶς καί φωτίσαι, ἐγγίσαι Θεῷ καί προσαγαγεῖν ἄλλους, ἀγιασθῆναι καί ἀγιάσαι...»²².

20. Ἰωάννου Μαρκαντώνη, *Παραδόσεις Ἱστορίας τῆς Παιδείας*, Ἀθήνα: Γρηγόρη, 1976, σελ. 187-188.

21. Γεωργίου Κρουσταλάκη, *Διαπαιδαγώγηση*, Ἀθήνα: αὐτοέκδοση, 2000, σελ. 132-4.

22. Γρηγορίου Θεολόγου, *Ἀπολογητικός τῆς εἰς τόν Πότιον φυγῆς*, Λόγος Β', 1, ΕΠΕ 71, 164.

19. Francis Walton, *Κερδίστε τούς ἐφηβους ἀπό 13-19 στό σπίτι καί στό σχολεῖο*, μτφρ. Εὔης Νάντσου, Ἀθήνα: Θυμάρη, 2004⁸, σελ. 30-36.

Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΑΛΛΟ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΜΑΣ

Τῆς κ. Πέλης Γαλίτη-Κυρβασίλη, Ἐκπαιδευτικοῦ,
Συμβουλευτικῆς Ψυχολόγου, Δρ. Ψυχολογίας

Ἡ ζωὴ μας εἶναι γεμάτη προκλήσεις σέ σχέση μέ τούς γύρω μας. Ἐχουμε καθημερινά τή συνάντηση τοῦ ΕΓΩ μέ τόν ΑΛΛΟ, μία συνάντηση πού δέν εἶναι ἀπαιράιπτο νά εἶναι λεκτική, ἀλλά εἶναι κυρίως μία στάση ζωῆς. Μιά στάση ζωῆς ἀπέναντι στόν ἑαυτό μας πρωτίτως, πού καθορίζει τόν τρόπο πού θά πλησιάσουμε τόν ἄλλο καί τή σχέση πού θά δημιουργήσουμε μαζί του.

Ὁ στόχος μας εἶναι νά πλησιάσουμε τόν ἄλλο, καί κυρίως τούς κοντινοὺς μας ἀνθρώπους, σάν τόν καθρέφτη πού μᾶς δίνει τήν εὐκαιρία νά συναντήσουμε, νά γνωρίσουμε καί νά ἀναθεωρήσουμε τόν ἑαυτό μας.

Στοχεύοντας σέ μία τέτοια συνάντηση μέ τόν ἄλλο, χρειάζεται νά θέσει ὁ καθένας στόν ἑαυτό του τά ἐξῆς ἐρωτήματα:

1. Πῶς μπορῶ νά πλησιάσω τόν ἄλλο μέ σεβασμό καί ἐλευθερία;

2. Πῶς μπορῶ νά δῶ τή διαφορετικότητα τοῦ ἄλλου, ὄχι ὡς ἀπειλή τοῦ ἑαυτοῦ μου, ἀλλά ὡς ἀποκάλυψη τῆς μοναδικότητας τοῦ προσώπου του;

3. Πῶς μπορῶ νά πλησιάσω τόν ἄλλο μέ αὐθεντικότητα καί γνησιότητα, χωρίς νά παρουσιάζω κάτι πού δέν εἶμαι;

4. Πῶς ὁ λόγος μου ἀπέναντι στόν ἄλλο μπορεῖ νά εἶναι ἀπλός, αὐθόρμητος καί ἀνθρώπινος, μά καί πνευματικός συγχρόνως;

Ἡ ἀπάντηση στά τέσσερα αὐτά ἐρωτήματα εἶναι προσωπική καί προϋποθέτει τή συνάντηση τοῦ καθενός μέ τόν ἐσωτερικό

του κόσμο. Πρόκειται γιά μία μυστική διαδικασία πού δέν ὑπόκειται σέ ὀρθολογιστικές κατευθύνσεις καί ὁδηγίες. Ἀποτελεῖ μία ψηλάφηση ἐμπειριῶν καί βιωμάτων, γιά τόν καθένα προσωπική καί μοναδική. Τά παραπάνω ἐρωτήματα μᾶς βοηθοῦν νά ἀνακαλύψουμε μέσα ἀπό τίς σχέσεις μας μέ τούς ἄλλους τίς ἐσωτερικές πτυχές τοῦ ἑαυτοῦ μας.

Στήν ἐπικοινωνία μας μέ τούς ἀνθρώπους παίρνουμε διάφορους ρόλους. Κάποιοι ἀπό αὐτούς τούς ρόλους δημιουργοῦν προβλήματα στίς σχέσεις μας.

Περιγράψουμε τρία δυσλειτουργικά μοντέλα ἐπικοινωνίας, ρόλους δηλαδή πού παίρνουμε συχνά ἀπέναντι στοὺς ἄλλους:

1. Ὁ ρόλος τοῦ **κριτῆ**. Κρίνουμε βιαστικά καί ἐπιπόλαια τόν ἄλλο, βασισμένοι στίς δικές μας ὑποκειμενικές ἀντιλήψεις, ἀντί νά προσπαθοῦμε νά τόν καταλάβουμε.

2. Ὁ ρόλος τοῦ **παντογνώστη**. Ἐχουμε σέ ὅλα νά δώσουμε μία ἀπάντηση. Νά ποῦμε στόν ἄλλο τί νά κάνει. Δέν ἐμπιστευόμαστε τίς ἐπιλογές τοῦ ἄλλου. Αὐτή μας ἡ στάση ὑποκρύπτει πολλές φορές δική μας ἀνασφάλεια καί καλύπτει δικές μας ἀνάγκες καί ἀδυναμίες.

3. Ὁ ρόλος τοῦ **θύματος**. Τόν ρόλο αὐτό τόν παίρνει κάποιος ὅταν νιώθει ἀδικημένος. Συχνά δέν γνωρίζουμε πῶς νά διεκδικοῦμε καί ἡ δι-εκδίκηση παίρνει ἀσυνείδητα τή μορφή τῆς ἐκδίκησης. Ἄλλη φορά διαλέγουμε τό δρόμο τοῦ **συμβιβασμοῦ**, ἀλλά καί αὐτό ὡς θύματα, μέ μία αἴσθηση

ἀδικίας καί μιά πίκρα. Άλλοτε μιλάμε ώς μάρτυρες γιά τό σταυρό πού σηκώνουμε.

Υπάρχουν τρεῖς κίνδυνοι ὅταν υἰοθετοῦμε τή στάση τοῦ θύματος:

1^ο, ἐνῶ πολλές φορές μπορεῖ ἐμεῖς οἱ ἴδιοι νά ὑποδαλιζοῦμε κάποιες καταστάσεις, δέν ὑποψιαζόμαστε στό παραμικρό τή δική μας ὑπαιτιότητα.

2^ο, ὡς θύματα πού πιστεύουμε πώς εἴμαστε, δείχνουμε στόν ἄλλον ὅτι τόν ἀνεχόμαστε ὡς ἓνα βάρος στή ζωή μας. Τήν ὅποια τυχόν ἀδυναμία του τήν ἐπισημαίνουμε, παίρνοντας μιά στάση ὑπεροχῆς.

3^ο, ἡ καταναγκαστική καί μίζερη στάση πού παίρνουμε ὅταν νιώθουμε θύματα, στερεῖ ἀπό ἐμᾶς τούς ἴδιους τή χαρά πού φέρνει τό γνήσιο πλησίασμα μέ τόν ἄλλο. Νιώθουμε πίκρα, κούραση, παράπονο.

Ἡ ἀγάπη πρὸς τόν ἄλλο δέν εἶναι συναισθηματισμός. Θέλει δύναμη καί ὠριμότητα νά παραμερίζουμε τό ΕΓΩ χάριν τοῦ ΕΜΕΙΣ. Αὐτή ἡ ὑπέρβαση ὁμως, ὅταν γίνεται μέ ἀρχοντιά καί ἐλευθερία, ἐκπέμπει μιά γνήσια χαρά πού πηγάζει ἀπό τήν καρδιακή σχέση τῆς συνάντησης μέ τόν ἄλλο.

Πῶς μπορεῖ κανεῖς νά ἀξιοποιήσει τίς δυσκολίες πού ἔχει στήν ἐπικοινωνία μέ κάποιους ἀνθρώπους, ἔτσι ὥστε νά βγαίνει πιό ὠριμος καί νά παίρνει χαρά ἀπό τή σχέση μέ τόν ἄλλο;

Καταρχήν χρειάζεται νά στραφοῦμε στόν ἑαυτό μας καί νά ἀναρωτηθοῦμε: Τί εἶναι αὐτό πού πραγματικά μέ ἐνοχλεῖ; Πού

συντελῶ ἐγώ στό νά δημιουργοῦνται δυσκολίες; Ποιά εἶναι τά πραγματικά κίνητρα τῆς συμπεριφορᾶς μου; Μήπως ἔχω βάλει **ἐτικέτες** στόν ἄλλο καί δέν μπορῶ νά δῶ τόν πραγματικό του ἑαυτό, τά χαρίσματά του; Μήπως ἔχω κάποιες **προκαταλήψεις** καί περιμένω ἀπό τούς ἄλλους συγκεκριμένες στάσεις καί συμπεριφορές πού ὅταν δέν πραγματοποιοῦνται ἀπογοπεύομαι; Μήπως ἔχω φτιάξει ἓνα **εἶδωλο** γιά τόν ἑαυτό μου καί τόν ἄλλο καί ὅταν ὁ ἄλλος δέν ἀνταποκρίνεται στίς προδιαγραφές αὐτοῦ τοῦ εἰδώλου, τότε ἐνοχλοῦμαι;

Ὅταν ἀλλάξουμε τή στάση μας καί δοῦμε τόν ἄλλο διαφορετικά, τότε μποροῦμε νά τόν πλησιάσουμε πραγματικά. Πῶς μπορεῖ νά γίνει αὐτό;

1. Ὅταν ἐπικεντρώσουμε τήν προσοχή μας στίς δικές μας ἀδυναμίες, ὥστε νά μπορέσουμε νά καταλάβουμε, νά συγχωρήσουμε, νά συμπονέσουμε τόν ἄλλο.

2. Ὅταν παραιτηθοῦμε ἀπό τά δικαιώματά μας, τά στερεότυπα, τίς κρίσεις καί σταματήσουμε νά δικαιολογοῦμε συνεχῶς τόν ἑαυτό μας.

3. Ὅταν δέν περιμένουμε ἀντάλλαγμα καί ἀναγνώριση γιά ὅ,τι κάνουμε, γιά νά μπορέσουμε νά ἐκτιμήσουμε καί τό ἐλάχιστο πού κάνει ὁ ἄλλος.

4. Ὅταν μιλήσουμε στόν ἄλλο βιωματικά, μέσα ἀπό τίς δικές μας προσωπικές, καρδιακές ἐμπειρίες. Αὐθεντικά, χωρίς προσποίηση, μέ αἴσθηση τῶν ἀδυναμιῶν καί τῶν δυνατοτήτων μας.

5. Ὅταν ὁ λόγος μας πρὸς τόν ἄλλο δέν περιέχει διδασκαλίες, γνώσεις, ἔλεγχο, ἀλλά εἶναι ἓνας λόγος πού ἐλευθερώνει, συγχωρεῖ, ἀγκαλιάζει.

Ἡ ἀγάπη πρὸς τόν ἄλλο δέν εἶναι συναισθηματισμός. Θέλει δύναμη καί ὠριμότητα νά παραμερίζουμε τό ΕΓΩ χάριν τοῦ ΕΜΕΙΣ. Αὐτή ἡ ὑπέρβαση ὁμως, ὅταν γίνεται μέ ἀρχοντιά καί ἐλευθερία, ἐκπέμπει μιά γνήσια χαρά πού πηγάζει ἀπό τήν καρδιακή σχέση τῆς συνάντησης μέ τόν ἄλλο.

ΠΑΙΔΕΙΑ: ΑΓΑΘΟ ΠΟΛΥΠΤΥΧΟ ΚΑΙ ΠΟΛΥΣΗΜΑΝΤΟ

Τοῦ κ. **Δημητρίου Μπράνη**, Σχολ. Συμβούλου, Δημοσιογράφου

A.

Ἡ Παιδεία εἶναι ἀγαθὸ ἠθικὸ καὶ πνευματικὸ. Ταυτόχρονα, ἀτομικὸ, κοινωνικὸ καὶ κυρίως ἔθνικὸ. Ἀγαθὸ ἀνεκτίμητης ἀξίας καὶ σπουδαιότητας. Ταυτίζεται ἀπολύτως μὲ τὸν ὄρο «μόρφωση». Εἶναι δύο ὄροι ἀπολύτως ταυτόσημοι. Ὅροι μὲ τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς νόημα καὶ μὲ τὴν αὐτὴ ἀκριβῶς ἔννοια.

Διαλαμβάνει δύο στοιχεῖα ἀρρήκτως μεταξύ των συνδεδεμένα, τὴ Γνώση καὶ τὸ ἦθος. Τὴν Ἐπιστήμη καὶ τὴν Ἀρετὴ. Κατὰ τὸν Πλάτωνα, «πᾶσα ἐπιστήμη χωριζομένη δικαιοσύνης καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς, πανουργία καὶ οὐ σοφία φαίνεται».

Ἐχει ἐπικρατήσει στὶς ἀνθρώπινες κοινωνίες, τὸ ἄτομο πού διαθέτει καὶ τὰ δύο καὶ τὴν γνώση καὶ τὸ ἦθος, νὰ χαρακτηρίζεται «πεπαιδευμένο» ἢ ἀπλῶς «μορφωμένο». Καὶ ἔχει ὅλη τὴν ἐκτίμηση, τὸ θαυμασμὸ τῆς κοινῆς γνώμης, τῆς ὑγιοῦς κοινωνίας.

Τὸ πραγματικὰ πεπαιδευμένο (ἢ μορφωμένο) ἄτομο γίνεται ποιητὴς καὶ δημιουργὸς καὶ ποτὲ γκρεμιστὴς καὶ χαλαστὴς. Ποτὲ πρόξενος δεινῶν. Ποτὲ ὑπονομευτὴς τῶν κοινωνικῶν καὶ ἔθνικῶν θεμελίων. Ποτὲ πολέμιος τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τοῦ κοινωνικοῦ καὶ ἔθνικοῦ συνόλου. Ὁ πεπαιδευμένος ἄνθρωπος, εἶναι εἰρηνιστὴς, εἶναι κοινωνιστὴς, συντελεῖ στὸν ἐκπολιτισμὸ, εἶναι γνήσια ἀνθρωπιστὴς. Εἶναι ὄραματιστὴς, φιλόθρησκος, φιλελεύθερος, ἠθικὸς καὶ τίμιος στὶς συναλλαγές του καὶ στὶς σχέσεις του μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ φορεῖς.

Εἶναι πραγματικὸς δημοκράτης, ἀγωνιστὴς καὶ μαχητὴς τῆς ζωῆς, εἶναι αὐτὸ πού χαρακτηρίζεται μονολεκτικὰ «προσωπικότητα», γι' αὐτὸ γράφει ἱστορία.

B.

Ὅμως, πρέπει νὰ ἐπισημάνουμε, ὅτι εἶναι λάθος μεγάλο, τὸ πολυπτυχο καὶ πολυσημαντο ἀγαθὸ τῆς Παιδείας, νὰ τὸ χειρίζεται κατὰ τὸ δοκοῦν, ἢ ἐκάστοτε πολιτικὴ ἡγεσία τοῦ ὑπουργείου Παιδείας, στὴν οὐσία δηλαδὴ τὸ πολιτικὸ κόμμα πού κάθε φορά βρίσκεται στὴν ἐξουσία. Καὶ κάθε φορά νὰ ἀλλάζει τὰ πάντα. Δηλαδὴ:

- Νὰ ἀλλάζει τὸν τρόπο ἐκλογῆς πρυτανικῶν ἀρχῶν στὴν τριτοβάθμια ἐκπ/ση
- Νὰ ἀλλάζει τὸν τρόπο ἐκλογῆς τῶν ἀντιπροσώπων τῶν φοιτητῶν
- Νὰ ἀλλάζει τὸν τρόπο ἐκλογῆς τῶν στελεχῶν τῆς Παιδείας, δηλαδὴ Περιφερειακῶν Δ/ντῶν Ἐκπ/σης, Σχολικῶν Συμβούλων (καὶ τῶν δύο βαθμίδων ἐκπ/σης), Διευθυντῶν (καὶ Προϊσταμένων Γραφείων μέχρι πρόσφατα) Πρωτ/θμιας καὶ Δ/θμιας Ἐκπ/σης, Διευθυντῶν Σχολικῶν Μονάδων, κ.ἄ.
- Νὰ ἀλλάζει τὸν τρόπο διεξαγωγῆς τῶν Πανελλαδικῶν Ἐξετάσεων, τὸν ἀριθμὸ τῶν ἐξεταζομένων μαθημάτων, τὸν ἀριθμὸ τῶν ἐξεταζόμενων μαθημάτων γιὰ τίς προαγωγικὲς καὶ ἀπολυτήριες ἐξετάσεις,
- Νὰ ἀλλάζει τὴν ἐξεταστέα ὕλη, καὶ κατὰ

περίπτωση νά τήν αὐξάνει ἢ νά τήν μειώνει.

Μία πολιτική ἡγεσία νά καθιερώνει τήν «Τράπεζα Θεμάτων», ἡ ὁποία προφανῶς κάποιο ποσό κόστισε, καί μιά ἄλλη νά τήν καταργεῖ. Πρωτάκουστο καί πρωτοφανές. Σημειώνουμε, ὅτι ἡ «Τράπεζα Θεμάτων» μέ διάφορα ὀνόματα εἶναι θεσμός πολλῶν προηγμένων στήν ἐκπαίδευση χωρῶν, γιατί εἶναι κριτήριο γιά τό ἐπίπεδο γνωστικῶν ἱκανοτήτων τῶν μαθητῶν καί διαπιστώνει καί τήν κριτική ἱκανότητα τῶν μαθητῶν.

Τό πραγματικά πεπαιδευμένο (ἢ μορφωμένο) ἄτομο γίνεται ποιητής καί δημιουργός καί ποτέ γκρεμιστής καί χαλαστής.

Γι' αὐτό τά τελευταῖα τριάντα χρόνια περίπου, οἱ πολιτικές ἡγεσίες καθόρισαν ὡς βαθμό προαγωγῆς ἢ ἀπόλυσης ὄχι τό «10» ἀλλά τό «9,5». Ἐπίσης κατάργησαν τή βάση τοῦ «10» στά δύο βασικά μαθήματα, Γλώσσας καί Μαθηματικῶν, καί τώρα χύνουν κροκοδείλια δάκρυα γιά τά χάλια τῆς παιδείας. Ἀφοῦ συνετέλεσαν στή δημιουργία σχολείων «ραστώνης», σχολεῖα τῆς ἡσσοнос προσπάθειάς πού ἔφεραν τήν ἀγραμματοσύνη, τώρα θρηνοῦν καί ἀρνοῦνται τήν παραδοχή ὅτι ὁ κομματισμός καταστρέφει τήν Παιδεία.

Μία πολιτική ἡγεσία καταργεῖ τούς «αἰώνιους» φοιτητές, μιά ἄλλη τούς ἐπαναφέρει. Οἱ «αἰώνιοι» ἔχουν ἀναχθεῖ σέ κυρίαρχο σημεῖο πολιτικῆς ἀντιπαράθεσης. Ἄλλη παγκόσμια πρωτοτυπία. Ξεχνοῦν καί τό νόημα τῆς λαϊκῆς παροιμίας ὅτι «ἡ σφίξη βγάζει τό λάδι».

Μία πολιτική ἡγεσία καταργεῖ τό «Πανεπιστημιακό Ἄσυλο» μιά ἄλλη τό ἐπαναφέρει. Ἡ ἔννοια τοῦ «ἀσύλου» σχετίζεται μέ

τήν ἐλεύθερη διακίνηση τῶν ἰδεῶν καί ὄχι μέ ἄσυλο ἀνόμων πράξεων.

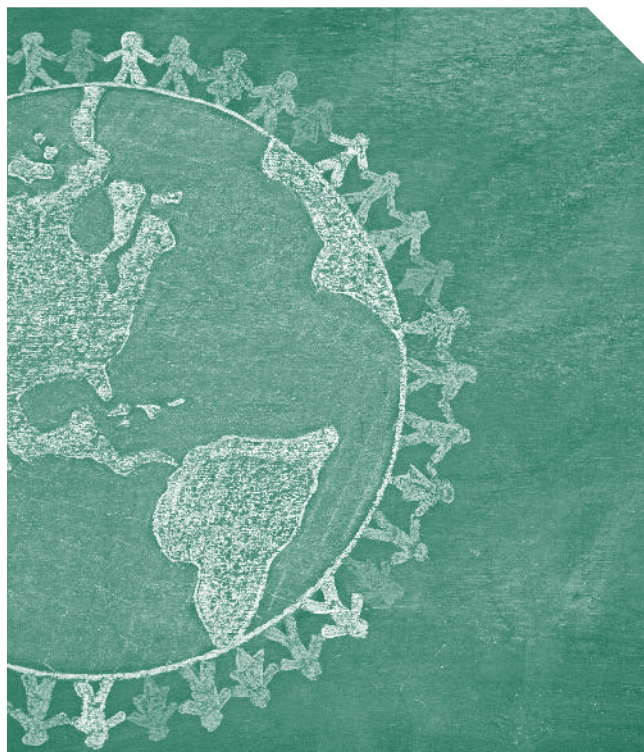
Μία πολιτική ἡγεσία νά θέλει τήν ἐπιναφορά τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀξιολόγησης τῶν ἐκπαιδευτικῶν καί ἡ ἄλλη ἢ ἄλλες νά τήν ἀρνοῦνται. Χάριν τῆς ἀληθείας πρέπει νά ὑπενθυμίσουμε ὅτι ὁ θεσμός τῆς ἀξιολόγησης τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἔπαυσε νά ὑφίσταται ἀπό τά πρῶτα χρόνια τῆς δεκαετίας τοῦ '90 (1980-90) ἀπό τό τότε κυβερνῶν κόμμα. Εἶχε γίνει κατά τό θέλημα τῶν τότε συνδικαλιστῶν τοῦ κυβερνῶντος σοσιαλιστικοῦ κόμματος. Ἔτσι ἡ χώρα μας, ἡ Ἑλλάδα, διεκδικεῖ παγκόσμια πρωτοτυπία. Ἐνῶ σέ ὅλα τά μήκη καί πλάτη τῆς Γῆς ἰσχύει ὁ θεσμός τῆς ἀξιολόγησης, ἐδῶ συνταξιοδοτοῦνται ἐκπαιδευτικοί χωρῆς ποτέ νά ἔχει γίνει ἀξιολόγησή τους. Φτάσαμε στό σημεῖο νά μᾶς ἐνοχλεῖ μόνο ὁ ἐντοπισμός μετὰ ἀπό δεκαετίες ἀνθρώπων, πού ἀσκοῦσαν διευθυντικά καθήκοντα σέ φορεῖς ὑγείας χωρῆς νά ἔχουν γνήσιο πτυχίο ἱατρικῆς! Ὁ θεσμός τῆς ἀξιολόγησης εἶναι ἀφενός κίνητρο, ἀφετέρου δέ ἀπόδοση δικαιοσύνης. Ἀξιολογεῖ καί κρίνει τό ἔργο, τήν ἀπόδοση καί τήν ἀποτελεσματικότητα καθενός ὑπαλλήλου. Καί κανονικά θά ἔπρεπε νά δίνει τό βαθμό καί τήν ἀναλογοῦσα ἀμοιβή. Κριτήρια τῆς ἀξιολόγησης πρέπει κυρίως νά εἶναι

- ἡ ἐπιστημονική κατάρτιση,
- ἡ κατοχή τοῦ γνωστικοῦ ἀντικειμένου
- ἡ διδακτική ἱκανότητα καί ἡ μεθοδικότητα στή διδασκαλία
- ἡ ἀποδοτικότητα
- ἡ παιδαγωγική ἱκανότητα καί δεξιότητα
- ἡ ἐπινόητικότητα-εὐρηματικότητα
- ἡ κοινωνικότητα
- ἡ δημοκρατικότητα
- ἡ διοικητική ἱκανότητα
- ἡ συναδελφικότητα.

Γ.

Ἀπό τή σύσταση τοῦ ἐλλαδικοῦ κράτους

έως σήμερα, έγιναν στο χώρο της Παιδείας μύριες όσες αλλαγές. Λίγες όμως απ' αυτές, ελάχιστες, έφεραν τη σφραγίδα της μεταρρυθμίσης. Ήταν τῶ ὄντι μεταρρυθμίσεις. Διότι κάθε αλλαγή στο χώρο της Παιδείας δέν εἶναι μεταρρυθμιση. Μεταρρυθμιση εἶναι ἐφόσον ἔχει βάθος, οὐσία, περιεχόμενο, νόημα, προοπτική, μέλλον. Ἐάν ἡ αλλαγή γίνεται ἀσύνετα, ἄσοφα, δέν εἶναι μεταρρυθμιση. Εἶναι αλλαγή γιά τήν αλλαγή καί μόνο. Ὅμως ἡ ἀσύνετη καί ἄσοφη αλλαγή στοῦ χώρου τῆς Παιδείας εἶναι ὑποβάθμιση. Καί ἔτσι, τὸ ἀγαθὸ τῆς Παιδείας, ἀγαθὸ πολύπτυχο καί πολυσήμαντο, καθίσταται ἀπό τίς πολιτικές ἡγεσίες «πειραματόζωο». Αὐτὸ ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα, τὸν προβληματισμὸ διδασκόντων καί διδασκομένων, τὴν ταλαιπωρία τῶν γονέων τῶν μαθητῶν, δηλαδή ἐπιφέρει μιά πραγματικὴ ἀναστάτωση.

Δ.

Χρειάζεται νά ποῦμε καί δύο λόγια γιά τὰ διδακτικά ἐγχειρίδια. Ἐχομε συνηθίσει στίς συχνές ἀλλαγές τῶν διδακτικῶν βιβλίων. Ποτέ οἱ μαθητές δέν τὰ ἐκλεισαν βαθιά μέσα στήν ψυχὴ τους. Γι' αὐτὸ καί στοῦ τέλος τοῦ διδακτικοῦ ἔτους, κακῶς-κάκιστα, τὰ ρίχνουν στήν πυρὰ καί τὰ καῖνε. Τὰ κάνουν παρανάλωμα τοῦ πυρός. Τὰ διδακτικά βιβλία πρέπει νά εἶναι ἄρτια, σαφῆ καί καταληπτά. Νά ἐκκύουν καί νά μαγνητίζουν. Νά συναρπάζουν. Νά κατακοῦν τὴν μαθητικὴ ψυχὴ.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Τὸ ἀγαθὸ τῆς Παιδείας, ὡς ἐκ τῆς φύσεως του, θά πρέπει νά τὸ χειρίζονται οἱ «ΕΙΔΗΜΟΝΕΣ», οἱ «ἐπαῖοντες» κατὰ τοὺς ἀρχαίους μας προγόνους καί ὄχι οἱ πολιτικοὶ καί τὰ πολιτικὰ κόμματα. Αὐτοὶ μποροῦν νά συμφωνήσουν στήν στελέχωση μιᾶς ομάδας εἰδικῶν ἐπιστημόνων καί νά δεσμευτοῦν ὅτι οἱ προτάσεις τῶν εἰδικῶν, πού θά ἀπνχοῦν τὴν παιδαγωγικὴ ἐπιστήμη καί τίς ἀνάγκες τῆς κοινωνίας, θά γίνουν ἀποδεκτές καί θά τηρηθοῦν. Ὅλα τὰ ἄλλα, ἀφήνουν τὸ ἀγαθὸ τῆς Παιδείας σέ «καρεκλοκένταυρους» καί «γραφειοκράτες», οἱ ὅποιοι καθοδηγοῦνται ὄχι ἀπὸ τὴν ἐξειδικευμένη γνώση τοῦ ἀντικειμένου, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀνάγκη ἐπίτευξης βραχυπρόθεσμων καί βραχύβιων στόχων, ὠθοῦμενοι ἀπὸ ἄλλες ἀφετηρίες.

Ο ΕΛΛΗΝΑΣ ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΧΘΕΣ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ

Τό παιδαγωγικό ἔργο, θεία καί ἀληθινή ἀποστολή, δύσκολο καί πολὺπλευρο, ἔχει ἐκπληρωθεῖ, στή διαδρομὴ τοῦ χρόνου, ἀνάμεσα σέ πολλές δοκιμασίες καί ποικίλες ἀντιξοότητες. Ἡ δασκαλικὴ ζωὴ, πονεμένη καί ἰδανικὴ, προσφέρεται θυσία στήν ἐκπλήρωση ἑνὸς ὕψιστου καί ἱεροῦ χρέους καί δίνει ὑψηλὸ νόημα στίς ἀνθρώπινες ἀξίες. Ὁ τίμιος δασκαλικὸς πόνος συγκλονίζει κάθε εὐγενικὴ καρδιά. Ὁ «Ἕλληνας Δάσκαλος, προερχόμενος ἀπ' τὴ ματωμένη λαϊκὴ καρδιά καί σφυρηλατημένος μὲ τῆς φτώχειας τὸ σφυρί, μεταβάλλει τὸ δικό του, τῶν παιδιῶν του καί τοῦ Λαοῦ τὸν πόνο σέ τραγούδι ἐνθουσιασμοῦ, αἰσιοδοξίας καί πίστεως. Μὲ τὴν ψυχὴ καί τὸ πνεῦμα του, διατήρησε, παρά τίς πικρίες, τίς θλίψεις καί τίς δοκιμασίες, ἀλώβητη τὴν ἑλληνικὴ ψυχὴ, ἐκράτησε ὑψηλὰ τὰ ζώπυρα τοῦ Γένους καί τὰ λάβαρα τῶν ἐθνικῶν παλμῶν καί διαφύλαξε τίμιον τὸν Ἄνθρωπον καί ἄμωμον τὴν Ἐλευθερία.

* * *

Ὅταν τὸ Ἔθνος, ὕστερ' ἀπὸ ἀγῶνες καί θυσίες, ἀπέκτησε κρατικὴ ὑπόσταση, ὁ Δάσκαλος, συνεχίζοντας τὸ ἔργο τῶν Δασκάλων τοῦ Γένους, δαπανήθηκε ὁλόκληρος γιὰ τὴν πνευματικὴ καί κοινωνικὴ ἀναγέννησίν του. Μέσα σέ μιὰ ἀδιάφορη καί καθυστερημένη Κοινωνία, σέ μιὰ δουλικὴ καί ἀπαράδεκτη ἀτμόσφαιρα, μὲ φοβερὴ ἔλλειψη κρατικῆς ὀργανώσεως καί ὕλικῶν μέσων, χωρὶς διδαστήριον, μέθοδο καί σύστημα ἐργασίας, μὲ πενιχρὴ μισθοδοσία καί χωρὶς μονιμότητα, ταπεινωμένος καί περιφρονημένος, παράπαιε στήν ἐπαγγελματικὴ πορεία του.

Χρειάστηκαν δεινοὶ καί μακροχρόνιοι ἀγῶνες, κόποι καί μόχθοι πολλοί, γιὰ ν' ἀνορθωθεῖ ἡ Λαϊκὴ Παιδεία καί ν' ἀποκατασταθεῖ, μέσα στοῦ κοινωνικοῦ σύνολο, τὸ ὑψηλὸ, τίμιον καί εὐγενικὸ δασκαλικὸ ἔργο. Ὁ Δάσκαλος ἔγινε ὁ λειτουργὸς τῆς Παιδείας, ὁ πρῶτος μάρτυρας καί ἥρωας τοῦ ἐθνικοῦ μεγαλείου καί ἡ ἰσχυρότερη κραυγὴ γιὰ τὴν ἐθνικὴ καί πνευματικὴ ἀνόρθωση, σέ τρόπο, ὥστε νὰ μπορούμε νὰ τονίσουμε, ὅτι τὰ ἡρωϊκὰ κατορθώματα τῶν πολέμων 1912-1913 καί 1940 εἶναι ἔργο δικό του, πού φέρνει τὴ σφραγίδα τῆς ἀρετῆς, τῆς ἀλήθειας καί τῆς γνησιότητας.

Ἡ μεταπολεμικὴ Ἑλλάδα ἦταν ζύμη, πού ἔπρεπε νὰ τὴν πλάσουν τὰ δάχτυλα τῶν Ἑλλήνων Δασκάλων. Ἐπρεπε τὰ ἐρείπια ν' ἀνοικοδομηθοῦν καί τὰ πένθη νὰ καλυφθοῦν, μὲ τίς δάφνες τῆς νίκης. Στ' ἅγια ἑλληνικὰ χῶματα ἡ δόξα, ἀχώριστη σύντροφος τῶν ἐθνικῶν ἀγῶνων βαδίζει ἀδελφωμένη μὲ τὴ θυσία. Καί ἡ Παιδεία, κοινωνικὴ λειτουργία, πού διατηρεῖ καί μεγαλώνει τὴ φωτιὰ τοῦ Προμηθέα, φῶς καί χρέος στοῦ παρελθόν, στοῦ παρόν καί στοῦ μέλλον, πλοῦσια καί ἀνεξάντλητη πηγὴ προόδου, συγκινήσεων καί ἐμπνεύσεων γιὰ τὸν «Ἕλληνα Δάσκαλο, ἔπρεπε νὰ ὑψωθεῖ καί νὰ γίνε ἀγγελος νέων ἡμερῶν καί ἀνθρώπινων προσανατολισμῶν.

* * *

Τὰ χρόνια πέρασαν. Οἱ καιροὶ ἄλλαξαν. Τώρα, ἕνα ὑλιστικὸ πνεῦμα διέπει τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ. Οἱ παλιές ἀξίες ὑποχώρησαν. Ἡ πνευματικὴ σύγχυση εἶναι, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τῆς

έποχῆς μας. Ἐπικρατεῖ σήμερα ἡ ἐπικίνδυνη ἀντίληψη, ὅτι κάθε νέο καί πιό ἐξωφρενικό στοιχεῖο εἶναι προοδευτικό καί κάθε δυσαρέσκεια μπροστά σέ ἐξωφρενικούς νεωτερισμούς ἀποδεικνύει ἔλλειψη προόδου.

Κατά τόν Παναγιώτη Κανελόπουλο, πρ. πολιτικό καί πρωθυπουργό καθώς καί διακεκριμένο ἄνθρωπο τῶν γραμμάτων «Ὅλα αὐτά ὀφείλονται στή ριζική ἀλλαγὴ τῶν καιρῶν, σέ μιὰ ἀλλαγὴ, πού κάνει καί τούς κατοικημένους χώρους νά μοιάζουν, ὅλο καί περισσότερο, μέ τήν ἔρημο. Πρέπει ἡ ἴδια ἡ Παιδεία νά θυμᾶται ἀδιάκοπα, ὅτι κατὰγεται ἀπ' τήν Ἀττική καί τόν Παρθενώνα καί νά μήν παρασύρεται καί αὐτή ἀπ' τούς ἀνέμους τῆς ἐποχῆς, ἤ, μᾶλλον, ἀπ' τούς ἀμμοστρόβιλους τῆς πνευματικῆς Σαχάρας».

* * *

Ὁ Δάσκαλος ὑπῆρξε πάντοτε διδάχος. Ὁ ζωντανός λύχνος, ἡ ψυχή, ὁ νοῦς καί ἡ καρδιά τῆς Παιδείας. Ἀκούοντας ἔναυλα τή δασκαλική φωνή τοῦ παρελθόντος καί μελετώντας προσεκτικά τήν ἱστορική παράδοση καί τή λαμπρή πορεία τοῦ Δασκαλικοῦ Κλάδου, ὀφείλει νά διαφυλάξει ἀμόλυντα τά ἱερά καί τά ὅσια τῆς Παιδείας μας καί νά δράσει δημιουργικά γιά νέες ἐξορμήσεις. Ὁ σημερινός μορφωτής τῶν νέων ψυχῶν καί ὁ δημιουργός τῶν νέων καιρῶν, τιμᾶ τήν πνευματική ἱστορία τῶν περασμένων, μορφώνοντας σύγχρονη πνευματική ἱστορία καί ἐτοιμάζοντας μελλοντική πνευματική ἀκτινοβολία.

(Κ.Δ.)

ΩΔΗ ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ Ἡ ΜΝΗΜΗΣ ΕΓΚΩΜΙΟΝ

Χαῖρε ἐσύ πού ἐνώνεις τό χθές μέ τό σήμερα, τά περασμένα μέ τά τωρινά
ἢ ἀλυσίδα πού δένεις ὅσα ζήσαμε μέ ὅσα ζοῦμε
σέ μία ἀλληλουχία γλυκόπικρων χρονικῶν ἐμπειριῶν
πού τό σήμερα πατάει στό χθές, τό φωτίζει, τό πλουτίζει, τό μεστώνει
καί πού δέν θάταν τίποτα ἀπό μόνο του,
ἢ τό πολύ μιά αἰωρούμενη στιγμή στό ἀέναο ἐκκρεμές τῆς ζωῆς.

Χαῖρε τό ὑφάδι καί τό στιμόνι πού κάνει τό ὑφαντό
καί πού σάν φόρεμα τυλίγει τήν ἀνθρώπινη ζωή,
τή ζεσταίνει, τήν προστατεύει, τή γεμίζει
καί πού χωρίς αὐτή θάταν ἄδεια –tabula rasa–.

Χαῖρε ἐσύ πού μεταφέρεις ἀπό τά βάθη τῆς προαιωνιότητας,
ἀπ' τούς προγόνους στους ἐπιγόνους,
τά ὑλικά τῆς ὕφανσης τοῦ ὑφαντοῦ τῆς ζωῆς.

Χαῖρε ἐσύ πού ὑφαίνεις τό σχοινί πού ἐνώνει τό παιδί μέ τό νέο
τό μεσόλικα μέ τόν ἠλιωμένο, τίς προηγούμενες γενιές μέ τίς τωρινές.

Χαῖρε ἐσύ πού ἄν δέν ὑπῆρχες θά ὑπῆρχε μονάχα ἡ παρούσα στιγμή,
πού κάθε φορά θά χανόταν ὅπως ἡ βροχή πού πέφτει στό κῶμα
κι ὄχι οἱ σταγόνες πού πέφτουν στή θάλασσα
καί δημιουργοῦν τούς ὠκεανούς τῶν ἀναμνήσεων
πού τό παρελθόν ἐνώνεται μέ τό παρόν εἰς σῶμα ἕνα.

Χαῖρε ἐσύ πού ἀνασύρεις παρελθοῦσες εἰκόνες προσώπων καί καταστάσεων
καί τίς μεταποιεῖς σέ ζωντανές καί παρούσες.

Χαῖρε ἐσύ πού μᾶς ταξιδεύεις στά ἀρχέγονα λιβάδια τῆς ὕπαρξης
πού τ' ἀρότρευσαν οἱ καιροί.

Ἄς εἶναι εὐλογημένα τά τέκνα σου οἱ θύμψες,
πού κι ἄν κάποιες φορές μᾶς προξενοῦν πόνο καί θλίψη
εἶναι καλοδεχούμενες καί εὐεργετικές.

Κι ὅταν ἔρθει ἡ ὥρα καί ἡ ζωή ἀναιρεθεῖ ἐσύ δέν θά χαθεῖς ὡ μνήμη.
Θά ἀποτελεῖς τό μπόλι πού θά μπουλιάζει καταλυτικά τό δέντρο
τῶν καινούργιων υπάρξεων.

Βασίλης Φαρμάκης

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΤΡΟΦΗ

Τοῦ κ. **Ἄθαν. Ἰ. Ἀναστοπούλου**, Θεολόγου - Φιλολόγου, τ. Γυμν/χου

α. «Οἱ πατέρες μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου».

(Ἔσεῖς, πατέρες, μὴ φέρνεστε στά παιδιά σας ἔτσι ὥστε νά ἐξοργίζονται, ἀλλά νά τὰ ἀνατρέφετε δίνοντάς τους ἀγωγή καὶ συμβουλές πού ἐμπνέονται ἀπό τὴν πίστη στὸν Κύριο).

Ἐφεσ. στ´ 4

β. Οἱ ἠλικιωμένες γυναῖκες νά καθοδηγοῦν τίς νέες νά ἀγαποῦν τοὺς ἄντρες τους καὶ τὰ παιδιά τους.

Τίτ. β´ 4

γ. Ὁ ἐνάρετος πατέρας ἀνατρέφει ὀρθὰ τὰ τέκνα του μὲ στοργή καὶ σύνεση καὶ εὐφραίνεται ἡ ψυχὴ του γιὰ τὰ σοφὰ καὶ ἐνάρετα παιδιά, πού ἀναδεικνύει.

Παρμ. κγ´ 24

δ. Παιδιά μου, ὑπέμεινα γιὰ χάρη σας πολλές ὠδίνες καὶ βαρύτερες ἀπὸ αὐτές φροντίδες ἀνατροφῆς.

Δ´ Μακ. ιστ´ 3

ε. Νά μὴ γινόμαστε μικρόψυχοι μὲ τὰ παιδιά μας, οὔτε νά φοβηθοῦμε μήπως κοπιάσουν, ἀλλά νά χαιρόμαστε, γιὰτὶ κοπιάζοντας θά δοξαστοῦν.

Μ. Βασίλειος

στ. Μὲ δάκρυα ἄς ἀνατρέφουμε τίς θυγατέρες μας. Ἔτσι καὶ τὰ ἀγόρια μας. Ἄς δακρῶζουμε, ὅταν τὰ δοῦμε νά βρίσκονται μέσα στό κακό.

Ἰερὸς Χρυσόστομος, ΕΠΕ 22, 336

ζ. Ἄν ἀνατρέφεις τὰ παιδιά σου σωστά, ὅπως πρέπει, ἀπὸ τὴ μικρὴ τους ἡλικία, θά ἀπολαύσουν προστασία πολὺ μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν πατρικὴ εὐεργεσία.

Ἰερὸς Χρυσόστομος, ΕΠΕ 22, 430

η. Ἀκοῦστε τα αὐτὰ, πατέρες καὶ μητέρες, ὅτι δέν θά μείνει χωρὶς μισθὸ ὁ κόπος σας γιὰ τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν σας.

Ἰερὸς Χρυσόστομος,

Εἰς Α´ Τιμ. ὀμιλία θ´, 2

θ. Ἀπὸ τὴν τέχνη τῆς ἀνατροφῆς δέν ὑπάρχει ἄλλη μεγαλύτερη. Γιατὶ τί εἶναι ἴσο μὲ τό νά ρυθμίσεις τὴν ψυχὴ καὶ νά διαπλάσσεις τὴ διάνοια τοῦ νέου;

Ἰερὸς Χρυσόστομος,

Εἰς Ματθαῖον, ὀμιλία νθ´

ι. Μερικὲς φορές ἡ κακὴ ἀνατροφή εἶναι αἰτία τῶν μεγαλύτερων κακῶν, ἄλλοτε πάλι αἰτία εἶναι ἡ συναναστροφή.

Ἰω. Σιναῖτη, Κλήμαξ ΚΣΤ´, Β´ 10

ια. Ὁλόκληρη ἡ οἰκογένεια τοῦ Ἥλι ἐξολοθρεύτηκε σὲ μία ἡμέρα. Παράδειγμα φοβερό γιὰ αὐτοὺς πού παραβλέπουν τὴν καλὴ ἀνατροφή τῶν παιδιῶν τους καὶ τῶν παρανομιῶν τους τὴν πρέπουσα τιμωρία.

Συναξάριο Σαμουὴλ τοῦ Προφήτη,

20 Αὐγούστου

ιβ. Οἱ γονεῖς πρέπει νά βοηθοῦν πνευματικὰ τὰ παιδιά τους, ὅταν εἶναι μικρά, γιὰτὶ τότε καὶ τὰ ἑλαττώματα εἶναι μικρά καὶ εὐκόλα μποροῦν νά κοποῦν.

Ἄγ. Παῖσιου Λόγοι, Δ´, σ. 92

ιγ. Στὴν ἐφηβεία, πού εἶναι ἡ πιὸ δύσκολη ἡλικία, ἡ ἀγωνία τῶν γονέων εἶναι μεγαλύτερη γιὰ τὰ παιδιά τους, μέχρι νά τὰ μορφώσουν καὶ νά τὰ ἀποκαταστήσουν.

Ὁπ.π., σ. 92

ιδ. «Ἀρχὰ πολιτείας ἀπάσης νέων τροφὰ». (Βα-

σικό καθῆκον κάθε πολιτείας είναι ἡ καλή ἀνατροφή τῶν νέων).

Πυθαγόρας

ιε. Ἡ ψυχὴ κατεβαίνει στὸν Ἄδην χωρὶς νὰ ἔχει τίποτε ἄλλο ἐκτός ἀπὸ τὴ μὀρφωση καὶ τὴν ἀνατροφή της.

Πλάτωνος Φαίδων 57

ιστ. Ἡ πολιτεία στὴν οὐσία της εἶναι ἀνατροφή ἀνθρώπων, καλῶν ἢ καλῆ καὶ κακῶν ἢ μὴ καλή.

Πλάτωνος Μενέξενος 2380

ιζ. Ὡς βάση τῆς παιδείας θεωροῦμε τὴ σωστή ἀνατροφή.

Πλάτωνος Νόμοι 791D

ιη. Ἡ καλή ἀνατροφή σέ κάνει νὰ εἶσαι φιλότιμος.

Εὐριπίδης, Ἰκέτιδες

ιθ. Λογῆς-λογῆς τῶν ἀνθρώπων οἱ φύτρες, λογῆς-λογῆς τὰ καμῶματα, μὰ τὸ καλὸ καὶ τὸ ὁμορφο, διάφανο πάντα, μὲ τὴν καλή ἀνατροφή θὰ βρεῖ ἀλάθευτα τῆς ἀρετῆς τὸν δρόμο.

Εὐριπίδης, Ἰφιγένεια ἐν Αὐλίδι

κ. Εἶναι ἀξιοκατάκριτοι οἱ γονεῖς πού ἀρνοῦνται στὰ παιδιά τούς τὸ εὐεργέτημα τῆς αὐστηρῆς πειθαρχίας.

Πετρώνιος

κα. Ἡ ἀνατροφή τοῦ ἀνδρα ἀφορᾷ στὴ μὀρφωση ἑνός μόνου ἀτόμου, ἐνῶ ἡ ἀνατροφή τῆς γυναίκας συνδέεται ἄμεσα πρὸς τὴ διαπαιδαγῶγησιν ὁλόκληρων γενεῶν.

Σενέκας

κβ. Ἰσχυροποιεῖ τὸν χαρακτήρα καὶ ἡ σωστή ἀνατροφή καὶ ἡ χρηστὴ συναναστροφή.

Πλούταρχος, Βίοι Παράλληλοι,

Δίων-Βροῦτος

κγ. «Κρεῖσσόν ἐστιν οἰκῆσαι μετὰ θηρίων ἢ μετὰ κακῶς ἀνατρεφόμενων». (Εἶναι καλύτερο νὰ συγκατοικεῖς μὲ θηρία παρά μὲ ἀνθρώπους πού ἀνατρέφονται κακά).

Ἀρχαῖο ρητὸ

κδ. Ἡ ἀνατροφή τῶν παιδιῶν εἶναι ἐπάγγελμα, στὴν ἐξάσκηση τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ μάθουμε νὰ ξεδεύουμε τὸν καιρὸ μας, γιὰ νὰ μπορούμε νὰ τὸν κερδίσουμε ἀργότερα.

Ζάν Ζάκ Ρουσσώ

κε. Ἡ κακὴ ἀνατροφή ἀποτελεῖ πηγὴ ἀνυπολόγιστης ζημίας γιὰ τὴν κοινωνία.

Πεσταλότσι

κστ. Τὸ μυστικὸ τῆς καλῆς ἀνατροφῆς βρίσκεται στὸν σεβασμὸ τοῦ δασκάλου ἀπέναντι στὸν μαθητῆ.

Ἐμερσον

κζ. Ἡ καλή ἀνατροφή εἶναι ἐξασφάλιση γιὰ τὴν τωρινὴ ζωὴ καὶ τὸ διαβατήριον γιὰ τὴν αἰωνιότητα.

Λαροσφουκώ

κη. Ἡ καλύτερη σχολὴ πειθαρχίας εἶναι τὸ σπίτι. Ἡ οἰκογενειακὴ ζωὴ εἶναι μέθοδος τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν ἀνατροφή τῶν νέων καὶ τὰ σπίτια εἶναι δημιουργήματα κυρίως τῆς γυναίκας.

Σαμουήλ Σμάλ

κθ. Ἡ ἀνατροφή καὶ διαπαιδαγῶγησιν τῶν παιδιῶν εἶναι ἡ σοφία τῆς γυναίκας.

Ἄλφρεντ Τέννυσον

λ. Ἡ δοκιμασία γιὰ τὴν ἀνατροφή ἑνός ἀνδρα ἢ μιᾶς γυναίκας εἶναι τὸ πῶς φέρονται σέ ἕναν καβγά.

Μπέρναρ Σῶ

λα. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀπαιδεύσεως ἢ τῆς κακῆς καὶ δουλικῆς ἀνατροφῆς εἶναι ὀλέθρια.

Ἄδαμ. Κοραῖς

לב. Οἱ ἀνθρωποι προσέχουν πῶς πολὺ τὴν ἀνατροφή τῶν ἀλόγων τους καὶ τῶν σκυλιῶν τους παρά τῶν παιδιῶν τους.

Πέν Γουΐλλιαμ

λγ. Τὸ περιβάλλον εἶναι ἰσχυρότατη δύναμη γιὰ τὴν ἀνατροφή ἑνός παιδιοῦ.

Δ. Καμπούρογλου

λδ. Τὸ καλύτερο πράγμα πού μπορεῖς νὰ ξεδέψεις γιὰ τὰ παιδιά σου εἶναι ὁ χρόνος σου.

Luise Hart

λε. Οἱ γονεῖς πρέπει νὰ γεμίζουν τόσο πολὺ τὸ ἀπόθεμα αὐτοπεποιθηνῆς τῶν παιδιῶν τους, ὥστε ὁ ὑπόλοιπος κόσμος νὰ μὴ καταφέρνει ποτέ νὰ τὸ ἀδειάσει.

Bruno Bettetheim

λς. Δώστε μου τὰ παιδιά ὡς τὰ ἐφτά τους χρόνια καὶ μετὰ ἄς τὰ πάρει ὁποῖος θέλει.

Γ. Μαυρομάτη, Δροσοσταλίδες, Α΄, σ. 87

[ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΗΜΕΡΙΔΑ] «ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΦΥΛΟΥ: ΜΙΑ ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ»

Με τή συμμετοχή πλήθους κόσμου πραγματοποιήθηκε τό απόγευμα τής Κυριακής 28 Μαΐου 2017 στό άμφιθέατρο του Πολεμικού Μουσείου Αθηνών Έπιστημονική Ημερίδα μέ θέμα: «**Ταυτότητα Φύλου: Μία διεπιστημονική προσέγγιση**».

Τήν ήμερίδα συνδιοργάνωσαν οί Όρθόδοξοι Σύλλογοι: «Τομέας Έπιστημόνων Συλλόγου ό «Μέγας Βασίλειος», ή «Χριστιανική Ένωση Έπιστημόνων», ή «Χριστιανική Ένωση Έκπαιδευτικών Λειτουργών», ή «Ανωτάτη Συνομοσπονδία Πολυτέκνων Ελλάδος» και ή «Ενωμένη Ρωμοσύνη». Όμίλησαν οί κ.κ.: Σταύρος Μπαλογιάννης, Όμ. Καθηγητής Νευρολογίας, μέ θέμα: «Ό καθορισμός υπό του έγκεφάλου τών ψυχικών και σωματικών χαρακτήρων του φύλου», Καλλιόπη Προκοπάκη, Ψυχίατρος παιδιών και έφήβων, μέ θέμα: «Διαταραχές ώς πρός τήν ταυτότητα του φύλου», Καλλιρρόη Παντελίδου, Καθηγήτρια Άστικού Δικαίου Νομικής Σχολής Δ.Π.Θ., μέ θέμα:

«Φύλο και έννομες σχέσεις», και Άπόστολος Νικολαΐδης, Κοσμήτωρ Θεολογικής Σχολής Ε.Κ.Π.Α., μέ θέμα: «Εποίησεν ό Θεός τόν άνθρωπον... άρσεν και θήλυ». Τίς έργασίες τής ήμερίδας συντόνισε ό Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Μεσογαίας και Λαυρεωτικής κ. Νικόλαος.

Τόν Μακαριώτατο Αρχιεπίσκοπο Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ. Ιερώνυμο τόν Β΄ έξεπροσώπησε ό Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Βελεστίνου κ. Δαμασκνός, ό όποιος άνέγνωσε και τόν χαιρετισμό του Μακαριωτάτου στους διοργανωτές και στους παρισταμένους. Σ΄ αυτόν μεταξύ άλλων τονίζει και τά έξής:

«Η διαβούλευση και ή πιθανή νομοθέτηση τής δυνατότητας προσδιορισμού του φύλου, άνε-

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΗΜΕΡΙΔΑ

ταυτότητα φύλου
ΜΙΑ ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

28 ΜΑΪΟΥ 2017, 6 π.μ.
ΑΘΗΝΑ - ΠΟΛΕΜΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

ΔΙΟΡΓΑΝΩΤΕΣ
Τμήμα Έπιστημών Τμήμα Δ.Π.Θ. και Β.Π.Θ.
Καθηγητής Όμ. Καθηγητής Όμ.
Χριστιανική Ένωση Έπιστημόνων
Τμήμα Δ.Π.Θ. και Β.Π.Θ.
Άνωτάτη Συνομοσπονδία Πολυτέκνων Ελλάδος
Έκπαιδευτικοί Λειτουργοί

ζαρτήτως τῶν σωματικῶν δεδομένων, προβάλλει καί στήν πατρίδα μας τελευταία ὡς ἓνα ἀπό τά ἐπιτεύγματα τῆς νεωτερικότητας. Καί εἶναι ἀπορίας ἄξιον πῶς ἄνθρωποι αὐτοπροσδιοριζόμενοι ὡς προοδευτικοί καί φιλελεύθεροι, οἱ ὁποῖοι κατηγοροῦν τήν Ἐκκλησία γιά ἀπαξίωση καί ὑποτίμηση τῆς σωματικότητας στόν ἄνθρωπο, πρεσβεύουν ἕναν ἄνθρώπινο “ἑαυτό” ἀνεξάρτητο ἀπό τό σῶμα. Πρόκειται γιά παρωχημένο δνισμό ἐνδεδυμένο μέ σύγχρονη εὐτέλεια».

Πρόκειται γιά τήν πρώτη οὐσιαστική κατάθεση κατοχυρωμένου ἐπιστημονικοῦ λόγου γύρω ἀπό τό θέμα αὐτό, πού στίς ἡμέρες μας βρίσκεται κατεξοχόν στήν ἐπικαιρότητα λόγω τῆς δημόσιας ἠλεκτρονικῆς διαβούλευσης σχεδίου νόμου ἀπό τό Ὑπουργεῖο Δικαιοσύνης γιά τήν ἀναγνώριση ταυτότητας φύλου.

Μέ τίς ἐργασίες τῆς ἡμερίδας κατέστη σαφές το γεγονός ὅτι βαθιές δομικές διαφορές στή φυσιολογία καί λειτουργία τοῦ ἐγκεφάλου διακρίνουν ἀπό τίς πρώτες στιγμές τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς τά δύο φύλα, ὅποτε κάθε ἐνδεχόμενη ἐπιλογή ἀλλαγῆς φύλου ἔρχεται σέ σύγκρουση μέ τήν ἴδια τήν ὑπόσταση καί ὄντολογία τοῦ ἀνθρώπου. Παρουσιάστηκαν οἱ διαταραχές τῆς ταυτότητας τοῦ φύλου καί καταδείχθηκαν ὡς μόνες ἐνδεδειγμένες θεραπευτικές παρεμβάσεις, αὐτές πού ἐνισχύουν τό βιολογικό φύλο τοῦ ἀνθρώπου, ἐνῶ παράλληλα ἔγινε γόνιμη κριτική τοῦ σχεδίου νόμου τοῦ Ὑπουργείου μέ κατάδειξη τῶν ἀναπόφευκτων συγχύσεων πού θά προκύψουν ἀπό τήν ἐφαρμογή του. Τέλος τονίστηκε ὅτι στό ἐπίπεδο τῶν διαφυλικῶν σχέσεων μόνο ἡ ἑτεροφυλική ἐνοποιητική καί συμπληρωματική συλλειτουργία μεταξύ ἄνδρα καί γυναίκας μπορεῖ νά ὀδηγήσει τόν ἄνθρωπο στήν κοινωνία μέ τόν Θεό.

ΕΚΔΗΛΩΣΗ 7ης ΜΑΪΟΥ 2017

Ἡ κοινή Θεία Λειτουργία τῶν Χριστιανικῶν Ἐνώσεων Ἐπιστημόνων καί Ἐκπαιδευ-

τικῶν Λειτουργῶν (Χ.Ε.Ε. καί Χ.Ε.Ε.Λ.) γιά τόν μήνα Μάιο, τελέστηκε τήν Κυριακή 7 Μαΐου 2017 στόν Ἱερό Ναό Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος στό κτῆμα τῆς ἀδελφότητας «Ζωή» στήν Ἁγία Παρασκευή.

Μετά τό πέρασ τῆς Θ. Λειτουργίας καί τό προσφερθέν κέρασμα, τά μέλη καί οἱ φίλοι τῶν Ἐνώσεων μας εἶχαν τή χαρά νά παρακολουθήσουν ἐκτός ἀπό τήν καταληκτική συνάντηση-ἀπολογισμό τῶν Κύκλων Μπῆρων καί Προνοίας τοῦ Ἁπ. Παύλου, τήν ὁμιλία τοῦ κ. Παύλου Κυμίσου, Καθηγητῆ Ψυχιατρικῆς στό New York Medical College καί στό Πανεπιστήμιο Κύπρου (University of Nicosia) πού ἐξελέγη καί πρώτος κοσμήτορας τῆς νέας ἱατρικῆς Σχολῆς τοῦ Παν/μίου Κύπρου. Θέμα τῆς ὁμιλίας «Τό νόημα τῆς ἀγάπης ἀπό ψυχιατρικῆς καί πνευματικῆς ἄποψης».

ΙΕΡΟ ΣΚΗΝΩΜΑ

Μέ μεγάλη εὐλάβεια, χιλιάδες πιστοῦ λαοῦ συνέρευσαν ἀπό τήν Κυριακή 14 Μαΐου, μέχρι καί τήν 15η Ἰουνίου, στό Ἱερό Προσκύνημα τῆς Ἁγίας Βαρβάρας τοῦ ὁμωνύμου Δήμου Ἀττικῆς, πλησίον τοῦ Αἰγάλεω, γιά νά προσκυνήσουν τό ἱερό σκῆνωμα τῆς Ἁγίας Ἐλένης τῆς Ἰσαποστόλου. Ἡ μετακομιδή τοῦ ἱεροῦ σκηνώματος τῆς ἁγίας καί ἰσαποστόλου Ἐλένης, ἔγινε μέ τήν παραχώρησή του ἐκ τῆς Ρ. Καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀπό τήν πόλη τῆς Βενετίας ὅπου ἐπί αἰῶνες φυλάσσεται. Θέλουμε νά ἐπισημάνουμε τήν κινητοποίηση τοῦ εὐσεβοῦς ἑλληνικοῦ λαοῦ γιά νά προσκυνήσει τό ἀνωτέρω ἱερό σκῆνωμα, καθῶς καί τεμαχίου Τιμίου Ξύλου πού μέ τόν ἴδιο τρόπο παρεχωρήθη. Ἄρκετά σχολεῖα καί μαθητές μετέβησαν καί προσκύνησαν, γεγονός πού πρέπει νά προβληματίσει τούς ἐκπαιδευτικούς, ὥστε κάποιοι ἐκπαιδευτικοί περίπατοι νά πραγματοποιοῦνται σέ χώρους πού τά παιδιά θά ἔρχονται σέ ἄμεση ἐπαφή μέ τίς θρησκευτικές μας παραδόσεις, νά μάθουν μέ κατάλληλο τρόπο πῶς εἰσερχόμαστε στό

ναό, πῶς προσκυνούμε λειψάνα ἀγίων ἢ πῶς ἀσπαζόμεθα τίς ἱερές εἰκόνες ἢ ἄλλα ἱερά τῆς πίστεώς μας. Γιά ἀρκετά παιδιά αὐτά εἶναι πρωτόγνωρες ἐμπειρίες, καί διαπιστώνεται μιὰ ἔστω καί στιγμιαία «καλή ἀλλοίωση» τήν ὁποία οἱ καλοί ἐκπαιδευτικοί πρέπει καί μποροῦν νά συντηρήσουν.

Φυσικά, ὡς «ἡ μύγα μέσ το γάλα», ξιφούλκισαν γελοιοποιώντας τό γεγονός οἱ γνωστοί τῶν Μέσων Ἐνημέρωσης, οἱ ὁποῖοι ἀπό τήν μία πλευρά λείχουν τήν ἐκκλησιαστική ἡγεσία γιά εὐνόητους λόγους, ἀπό τήν ἄλλη, δέν

χάνουν εὐκαιρία νά θεωροῦν τήν τιμή καί τήν προσκύνηση τῶν εἰκόνων καί τῶν ἱερῶν λειψάνων ὡς ἀναχρονισμό, ὡς πρακτική πού δέν συνάδει μέ τό ὑψηλό ἐπίπεδο τοῦ πολιτισμοῦ μας (!), ὅτι ἀποτελεῖ ξεπεσμό καί ἄλλα ἡχηρά παρόμοια. Ὡς συνήθως, βλέπουν τό δέντρο κάποιος ἀκρότητας, καί ἀρνοῦνται νά δοῦν τό πραγματικό δάσος μέ ὅλα του τά καλά. Καί ὡς συνήθως, εἶναι οἱ μόνοι πού μένουν δυστυχεῖς καί ἀνικανοποίητοι, ἀρνούμενοι νά ταπεινωθοῦν καί νά δεχθοῦν τήν δωρεά τοῦ Θεοῦ.

Βιβλίο-παρουσιάσεις

Χρήστου Γ. Ἀνδρεάδη, θεολόγου, τ. Λυκειάρχη,
Μελετήματα Ποντιακά (1979-2015)
 Ἀθήνα 2015, σελ. 577.

Ὁ πολυγραφότατος θεολόγος πρ. Λυκειάρχης Χρῆστος Γ. Ἀνδρεάδης, πόντιος Ἕλληνας, καταγόμενος ἀπό τό Τσαγράκ τῆς Κερασούντας δημοσίευσε τά «Μελετήματα Ποντιακά», ἐκ 577 σελίδων, σχετικά ἀσφαλῶς μέ τίς ταλαιπωρίες, τά βάσανα καί τελικά τήν καταστροφή τοῦ Ποντιακοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅπως καί πολλῶν ἄλλων ἑλληνικῶν πατρίδων.

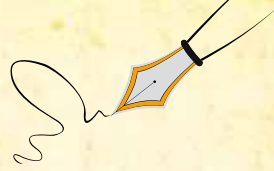
Ὅπως σημειώνει καί ὁ σχολιαστής φιλόλογος - σχ. Σύμβουλος κ. Δημήτριος Μασούρης σέ ἄλλη σχετική βιβλιοπαρουσίαση, ὁ Χρῆστος Ἀνδρεάδης συμβουλευόμενος καί πλῆθος σχετικῶν ἱστορικῶν πηγῶν, πέραν τῶν προσωπικῶν του βιωμάτων καί σχετικῶν ἔργων καί ἀρθρῶν του, παρουσίασε στά «Μελετήματα Ποντιακά» τή γενοκτονία τῆς Ὀθωμανικῆς θηριωδίας, ἰδιαίτερα κατά τό 1919-1920. Ἄριστος γνώστης τῆς ἱστορίας τοῦ Πόντου, ἀναφέρεται καί σέ παλαιότερα, πέραν τῶν προσφάτων γεγονότων, δηλαδή τῶν ἐτῶν 1852-1908, 1914-1922 κ.λπ.

Μᾶς ὑποκινεῖ τούς νεώτερους Ἕλληνες νά μὴν ξεχνᾶμε τίς μεγάλες σφαγές, τίς λεπλασίες, τίς ἐκτοπίσεις, τίς δολοφονίες, τό κάψιμο ζωντανῶν πολλῶν ἀδελφῶν μας, καί τή θαυματουργική διάσωση ἐλαχίστων, οἱ ὁποῖοι διέσωσαν καί τίς φοβερές ἀναμνήσεις.

Εἶναι πραγματικά λίαν ἀξιέπαινη ἡ ἐργασία αὐτή τοῦ κ. Χρήστου Ἀνδρεάδη, πού γι' αὐτό ἐπιβραβεύτηκε ἐξ ἄλλου καί ἀπό τήν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν.

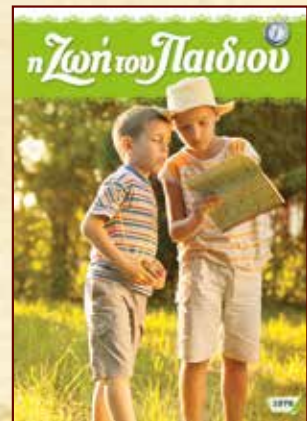
ΔΗΜ. Γ. ΚΟΥΤΡΟΥΜΠΙΑΣ

Άξίζει νά διαβάσετε

Τό μηνιαίο Ὁρθόδοξο Χριστιανικό Περιοδικό με τήν ἱστορία τῶν 100 χρόνων του κοντά στόν ἑλληνικό λαό.

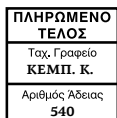
Περιοδικό μέ ἱστορία μεγαλύτερη τῶν 50 ἐτῶν, πού ἀπευθύνεται στή γυναίκα, στήν πνευματική καί κοινωνική της παρουσία.

Τό περιοδικό γιά τήν Ἐπιστήμη, τὰ Γράμματα καί τήν Τέχνη, μέ τὸ ἔνδοξο παρελθόν καί τὸ δυναμικό “παρών” στίς μάχες του κατά τοῦ ὕλισμοῦ καί τῆς ἀπιστίας.

Νεανικό περιοδικό τῆς “Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ἐνώσεως” – μέ τὸν ἐνθουσιασμό τῆς νεότητος καί τῆ σφραγίδα τῆς πίστεως καί τῆς παιδείας.

Τό μηνιαῖο παιδικό περιοδικό πού κυκλοφορεῖ ἀπὸ τὸ 1946 – ἕνας πολύτιμος πνευματικός φίλος γιά τὰ Ἑλληνοπούλα.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Χριστιανικής Ένώσεως
Έκπαιδευτικῶν Λειτουργῶν

- **Σπυρ. Καλλιάφα:**
ΤΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΓΕΝΕΤΗΣΙΟΥ ΟΡΜΗΣ _____ 3,00 €
ΕΘΝΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ, ΦΥΣΙΚΟΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ & ΠΑΙΔΕΙΑ _____ 3,00 €
ΤΑ ΠΕΝΤΕ ΠΡΩΤΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΕΤΗ έκδοσις Γ΄ _____ 5,00 €
- **Γ. Θ. Κολιτσάρα:**
ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ τόμοι Β΄ & Γ΄ ἕκαστος _____ 6,00 €
Η ΑΠΑ ΓΡΑΦΗ ΔΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΜΟΡΦΩΣΙΝ ΤΟΥ _____ 3,00 €
Ο ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΗΓΕΤΗΣ _____ 10,00 €
- **Β. Χαραλαμποπούλου:**
Η ΣΧΟΛΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ _____ 3,00 €
Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΥΠΟΔΟΥΛΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ _____ 3,00 €
ΤΟ ΠΑΙΔΙΚΟ ΚΑΙ ΕΦΗΒΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ _____ 3,00 €
- **Μ. Debesse:**
ΣΤΑΘΜΟΙ ΑΓΩΓΗΣ _____ 5,00 €
- **G. Allport:**
ΤΟ ΑΤΟΜΟΝ ΚΑΙ Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΟΥ _____ 6,00 €
- **Ίωάν. Ἀντωνίου:**
ΠΩΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΜΕΝ ΤΑΣ ΑΣΘΕΝΕΙΑΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΑΣ ΑΠΟ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΑΠΟΦΕΩΣ _____ 3,00 €
- **ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ ΤΗΣ Χ.Ε.Ε.Λ.:**
ΤΑ ΕΛΛΗΝΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΙΔΑΝΙΚΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑΝ ΜΑΣ _____ 6,00 €
Η ΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΟΣ _____ 6,00 €
Η ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ ΩΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ _____ 6,00 €
Ο ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗΝ ΤΟΥ _____ 6,00 €
Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ _____ 6,00 €
ΟΔΗΓΗΤΙΚΗ, ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ _____ 6,00 €
ΤΑ ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ _____ 6,00 €
ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ _____ 6,00 €
ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΔΟΣ _____ 6,00 €
ΤΟ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΝ ΠΝΕΥΜΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΝ _____ 6,00 €
ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΑΞΙΕΣ ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ _____ 6,00 €
Η ΕΘΝΙΚΗ ΜΑΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ _____ 6,00 €
ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ _____ 6,00 €
ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑ _____ 6,00 €
ΠΑΙΔΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ _____ 6,00 €
Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ _____ 6,00 €
Η ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ _____ 6,00 €
ΠΡΟΣΩΠΟ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑ _____ 6,00 €
ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑ _____ 6,00 €
ΑΝΑΤΟΜΙΑ ΤΩΝ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΑΠΟΤΥΧΙΩΝ _____ 6,00 €
ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΚΑΙ ΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ _____ 10,00 €
ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ _____ 10,00 €

